

Број
50/51

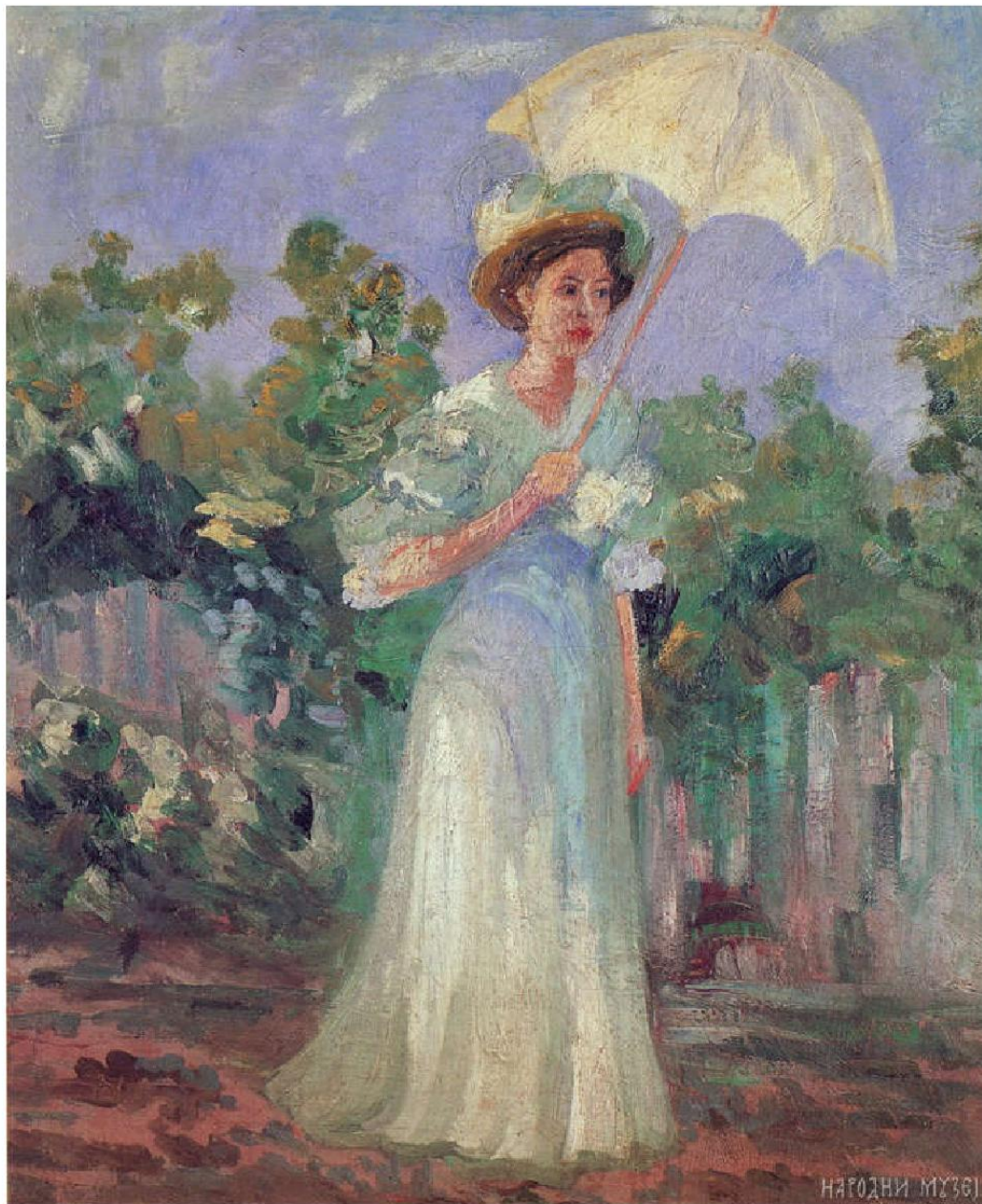
Суштина поетике

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ

Година V

Фебруар/март 2018.

Глушци

Излази двомесечно

Главни и одговорни уредник
Анђелко Заблаћански

Уредништво
Енеа Хотић
Сања Живковић
Јелена Глишић

Сарадници чланови колегијума

Проф. др Љубица Несторов
Проф. др Слађана Миленковић
Марко Јуришић
Милена Ђировић

Технички уредник
Анђелко Заблаћански

Лектура и коректура
Јелена Глишић

Контакт
+381649803118
sustinapoetike@hotmail.com

Издавач
Анђелко Заблаћански
Глушци

Први број је објављен 23. новембра 2013. године

Часопис је покренуо
Анђелко Заблаћански

Излази двомесечно

Народна библиотека Србије
ISSN 23349417
COBISS.SRID 204386828
Суштина поезике, електронски часопис
(2013)

Интернет адреса
www.knjizevnicasopis.com

Број 50/51 – Суштина поетике

Часопис за књижевност

*Реална је идеја, суштина ствари, а не изглед.
Константин Бранкуши*

Фебруар/март 2018.
Глушци

Пронађите оно што вас занима кликом на
[САДРЖАЈ](#)

Слика на насловној страни
Надежда Петровић
Жена са сунцобраном (1907)

Реч уредника

У прошлом двоброју смо славили четврти рођендан, а у овом педесети број. Рођендански смо штампали у двадесетак примерака, тек да нас неколико осети мирис *Суштине поетике*. Сад се враћамо нашем уобичајеном издању с надом и вером да ћемо у неком догледном времену штампати, ако не сваки - а оно барем један двоброј годишње. Но, за то би требало много коцкица да се сложи, па сад то одлажемо у страну, али и даље с великом жељом за укориченим часописом, јер, кажу – кад се нешто силно жели врло често се то оствари.

Суштина поетике је незнатно променила концепцију, па тако рубрика *Заборављени песници* која иде већ четири године, коју сам две-три године уређивао ја, а последњих годину-две врло успешно Споменка Денда Хамовић, више неће ићи. Зато као уредник користим прилику да се искрено захвалим на сарадњи досадашњој уредници те рубрике.

Наравно, *Суштина поетике* ће остати на свом путу и трудити се да будемо другачији и све квалитетнији. Од овог броја уводимо новину *Трагом писаца*, а већ од следећег двоброја и *Српско женско песништво*. Део часописа *У ретровизору* је био део пробе "критикујмо сами себе", али на велико задовољство ауторке и уредништва, а надам се и читалаштва, *Ретровизор* ће ићи редовно.

На крају, без обзира да ли је веб, пдф или штампано издање, *Суштина поетике* остаје препознатљива као часопис који се труди да сачува старе и донесе нове књижевне вредности.

Анђелко Заблаћански

У ретровизору | Бранка Тарбук

(Осврт на двоброј 48/49)

(Р)ЕВОЛУЦИЈА ПЕСНИЧКИХ СЛИКА

Да ли песници трагају за сликама или им долазе саме? Како њихове очи виде секвенцу и како њихов мозак зна и одлучује у коју идеју ће је уткати? Да ли слика из стварности инспирише или инспирација ствара слику?

При томе, нису у питању само песничке слике, стилске фигуре, симболика, него нешто много више, једна друга реалност или можда ова наша само некако појачана, да бисмо јасније видели шта је важно и шта нам стварност поручује. Неке од слика препознајемо, друге одбијамо да препознамо или нам се не свиђају, неким се радујемо, а има и тешких непознаница... Углавном, свака слика личи на свога песника...

Читајући претходни број „Суштине поетике“ (48/49) најјасније сам запамтила управо слике: гуске које лете по тмурном небу, атмосферу пиваре, јутро, лице разочаране девојке, пољубац, страст, а посебно слику тишине - такав контраст само поезија може дати, она која живи од речи и немилице их троши и гомила, дочарала слику тишине. И увек тај исти утисак - да су све песме једно биће и пулсирају истом страшћу, са жељом да од овог света направе боље место... Ту су песници поштени, зато имају све моје симпатије, желе све добро другима, али и себи не би ускратили лепоте и дарове живота.

Романтична слика

Обрадовало ме на самом почетку подсећање на **Драгу Димитријевић Дејановић** и романтичарски занос српске поезије 19. века. Обрадовала ме једноставна и нежна, блага, чиста, неоптерећена слика, а бескрајно снажна: мала

љубичица која се расцветава на вољеним грудима (*Жеље моје*), мала соба, свећа и хартија на столу, перо у руци и болни уздисај који се отима из груди (*Моје самовање*). Тако је све почело, искрено, топло, са жељом да буде казано, приказано и схваћено. Романтизам је као почетак спознаје себе и света, носи занос, топлину, јаке емоције, веру, али и одређено фаталистичко схватање света и неминовност предодређености за патњу. У тим временима лакше се писало и више откривало, поезија је била оружје за борбу против стега друштва, породице, прописа, глас душе и напретка, личног и друштвеног. И била је изузетно важна, веома, веома, важна, а песници цењени као гласници промена, витези осећања, борци за слободу заљубљених једнако као и оних обесправљених. Свуда и у свему била је поезија. Проза је тек започињала свој пут међу нашим људима. И ето парадокса: у ово брзо време налазимо када да читамо романе и читаве томове епских приповести (чији сам и сама велики љубитељ), а поезија - бретка и најчешће кратка, изгубила је на популарности, коју је и те како уживала док је време спорије текло и људи се мање кретали. Поезија се казивала, на трговима, разним свечаностима, у школама, свуда... Њоме се удварало, хвалило, осуђивало, са њом живело.

На путу од романтизма до данас често се губила свест о колективном значају поезије, нестајало је из ње топлине, постајала је хладна, дистанцирана, затворена у себе, као и људи. Што је више било песника и читалаца, поезија се све више удаљавала. И до чега смо дошли - да искреност и једноставност нису више оригинални, да тражимо оригиналност у стилским фигурама које су једнако смислене као и модне ревије футуристичке моде које се оправдавају уметношћу.

Можда зато осећам да данас поезија губи на значају. И ко је за то крив? Време, песници или публика? И како то променити? Песници „Суштине“ инспиришу својим речима,

слободом, али и окупљањем, друштвеношћу, заједништвом, подршком, оживљавајући тако праву бит поезије.

Слике тишине

На романтику Драге Дејановић дивно су ми се надовезале песме **Љубинка Јелића**, тихог и наизглед мирног стиха, док испод те површине живе неке од највећих истина нашег постојања. То је моћ поезије, да мирноћом ошамари, тишином покрене! И да све време чува најлепше речи *под језиком детета/ заувек притајеног у мени (У кутији)*. Видим страх од невидљиве силе која ставља резу на врату и спречава љубав да закуца тихо и једноставно уђе (*Име љубави*). Видим анђела који у сан ставља семе да би човек боље видео суштину живота и бремене пролазности: *све више клија и разговетно казује/ колико смо отворени/ за истину и рањиви,/ пред налетима тешко савладивих/ таласа самозаборава (У тихости)*. Слике тихе, пастелних боја, не тужне, него нежне, пуне блакости, знања и прихватања.

О тишини говори и веома зрела и симболична прича **Јелене Цветковић** „Од људи убудуће ни гласа“, о тишини која ће наступити када утихне све људско да би се напослетку чуо глас природе, јер није било другог начина да се пробије. Одлична слика наше заглашености сопственим гласовима и жељама, буком и изазовима света, док нас природа и изворност позивају да им се вратимо.

Слике ударци

Необично су ме дотакле гуске које лете на север, у песми **Маријане Соломко**. Оловно сиво небо, предводник јата и нимало музикално гакање. Намећу се и преплићу бројна тумачења слике јата које лети *ко зна куда даље*. Иако су заједно делују усамљено, без знаног циља, вођа није

довољан или није добар, осуђене су на лутање, стопљене у једну групу *у низу болном/ као усамљеник с живота претешком ролом*. И поред тешке слике нема места сажаљењу, ни према себи, ни према коме, јер свако има право и слободу да се отргне од јата, од безумног вођства и нађе свој прави циљ, јер је боља и права самоћа од усамљеног јата.

Врло често се сетим Достојевског и његових речи да сви идеали света нису вредни сузе једног детета. Чврсто и сама стојим на том становишту и зато ме је дирнула снага „Молитве“ **Енесе Махмић** и њене слике: крв убијеног детета која се слива на груди мајке, затим позивање на хуманост, једнакост и правду као колективно лудило и њима као контраст дивна, чиста, страст младића и девојке и услик: *Боже, свако заслужује да буде овако срећан!* Са етичког становишта неке ће деловати неприлично изложити овакве слике у истој песми-галерији, али овде је то учињено са изузетним циљем, да покаже колико је важно да се прва никада више не наслика, али да зато свуда буду изложене слике љубави и страсти која из успаваности буди и библиотекарку, покривајући све старе списе и бескрајни низ прашњавих књига новим животом, јер ту је лепота, не у борби, него у предаји. Остаје нада да ће овај свет наћи пут из колективног лудила у индивидуалну и породичну срећу, која је, на крају, најважнија:

Страст увијек пронађе пут

Бусен зелене траве израсте међу стијенама

И гранчица олеандера што је сломио вјетар

Испуна у ново стабло. (Верона)

Мирисне слике

И заиста, када погледамо слике „Јутра“ **Лабуда Лончара**, бивамо уверени и коначно признајемо себи да је лична срећа оно чему стремимо, јутро које мирише на женино бело грло, брашно и орахов лист, јутро које умива прозоре, изазива петла и хлади девојачка бедра... На крају, шта ми то и

имамо осим себе саме и оне које волимо, јер то исто јутро може и да заболи, ако донесе сећање на лик једне жене или замирише на дуње убране руком мајке...

Да бисмо нашли праву меру у својим жељама и својој срећи, и на прави начин се одредили према другима, опет морамо добро гледати или како то много сликовитије приказује **Јелена Глишић** у песми „Ако схватиш“ - живи се спокојно ако се не мисли много о томе зашто мачка тако умилно преде или шта поручује врабац својим цвркутом тражећи мрве хлеба, али: *Ако схватиш/ Потребу вране да очи/ Кљуном ти и канџама ископа/ Не знајући да ли то ради из злобе/ Или због глади/ Живјећеш у свом мраку.*

Добри песници једнако добро сликају чврстим кистом и тамним бојама, као што користе и меке и танке кистове. Тако и Јелена у „Чекању“ нежним сликама свих доба дана показује чежњу и стрпљивост ишчекивања, било чега, било кога, ова песма је мера стрпљивости и наде. Јутро се раширило небом, у подне пољем мирише живот, златна кугла пада са платна небеског и сребрни месец се провлачи кроз гране.

Слике из живота

На већину читалаца јак ће утисак оставити реалне слике, блиске, можда и доживљене, јер се у њима лако може замислити, поистоветити. Такве слике нам помажу да се упоредимо, да оценимо свој статус и положај, оне су врло лековите. **Кристина Павловић Рајић** за своју кратку причу „Таскање“ бира врло актуелну тему – сусрет са особом од крви и мяса након низа виртуелних сусрета на Фејсбуку. Слика пивске пене одлично дочарава бујност маштања која нестаје већ након неколико тренутака и остави само подриг, ефектну самоиронију.

Морамо се задржати и у „Пивари“ **Радојице Марковића**, у реалном простору и времену, али овога пута са нереалним сликама. Пивара је рајска оаза, топло и љубеће срце, птица која није заборавила да лети – бег од стварности.

Сачувати снагу и оптимизам и поред свега, веру у себе и долазеће дане, постало је прави изазов, с обзиром са чиме се све данас суочавамо. Зато су нам важне „Капље душе“ **Радојке Никић Милинковић**, које показују снагу наде и поред свих чекања и страхова, чекања са благошћу, помиреношћу и стрпљењем. Постоји и другачији начин чекања и суочавања, који бира **Звездана Крстић**, поносно и снажно, спремно на нове ударе, само ако постоји сврха. **Владимир Златић** у песми „Када одем“ показује ту сврху и без патетике бира лирски одлазак, нимало тужан, а њој оставља све, небо, меку траву и песму од мириса и боја.

И опет увиђамо како је све индивидуално, доживљај стварности, света, зато и нема разлога да се много убеђујемо да је боље овако или онако – колико људи толико и истина. Само при томе је важно имати равнотежу, наћи средину и у кретању и у стајању, знати праву меру или како **Ирена Бодић** лепо приказује сучељавајући две слике: нестрпљиве пружне прагове којима свако мало протутњи неки бучни воз и чамце који се љуљушкају у магновењу. Када би се воз мало зауставио, а чамци мало ражестили, била би права мера.

„Птица у кавезу“ **Милене Ђировић** уверава нас да можемо остати оно што јесмо, да ће се глас чути и песма наставити и поред свих притисака и искушења, да можемо сачувати себе. Треба бити поносан, храбро носити своје перо и свој кист, критиковати и сликати њима бољу стварност.

Треба пустити из себе своју страст, живети је искрено и потпуно, као што поручује **Анђелко Заблаћански** у *Песмама жени*. Слободно, дивље, неспутано, исконски, али:

*Али памти – жуд се душом пије,
душом пије, а срцем се даје.
Све друго је додир илузије,
илузије из празне одаје.*

И као мушкарац са женом у љубави, тако и са свим чему се у животу посвећујемо...

Осврт | Милијан Деспотовић

Зосим Попац - *Замуклице*, УКС, Београд, 2017

ПЕРФОРМАНС ОДБАЦИВАЊА ТУЂЕСТВА

*Нико није постигао савршенство у поезији
али нико се није одрекао свог мотива певања.*

Весна Лaziћ

У сталној полемици са виртуелним светом поезија, као филозофија емоција, све упорније од песника тражи повратак себи, што би на неки начин, чинило путању од *Тамо до Назад*¹, са увиђањем оног што је *Пре и после*², обележило укупност нашег трајања у окружењу. У центру збивања, са стварним искуством, налази се и песник Зосим Попац³ који своје *Замуклице*⁴ отвара пред читаоцима који разумеју сложеност савршеног несавршенства а оно је мотив певања овог песника.

Душа као стање може бити узета из живе телесности током живота⁵, пре свега собом док песник сањари, док отвара своје моћи да намири изгубљено и оно што је привид, илузија. Све то песник проживљава (*О вешању душе песника*) и оживљава. Није овде реч о „наивном повратку“ посебно при искуству да је „времена мноштво/ о васкрслима/ ни помена“. Зосим Попац је тај анђеол душе који би да отклони сваку кривотворну стварност али и кривотворена сећања због чијег перформанса он на виртуелној сцени „заборави да дише“, а

¹ „Тамо и назад“, назив је првог циклуса песама „Замуклице“ Зосима Попца.

² Други циклус ове књиге носи назив „Пре и после“.

³ Зосим Попац (алијас Зоран Попадић, Смедерево, 1965) пише поезију и прозу. Објавио је пет књига. Живи у Смедереву.

⁴ Зосим Попац: „Замуклице“, Свитац, Пожега, 2016.

⁵ Народна изрека која се и данас може чути у мом родном Субјелу, гласи: „Уби ме у душу“, а песник Зосим Попац то стање записује овако: „Душа му већ однета.“

онда његове вене почињу да теку „из књига“, одакле сам собом „исцељује речима“ које га од замуклице бране јер, увек траје „потрага за песником“ који упорно „кисне“ на невремену свог певања одан речима и води која га топи и односи у стихове.

*Уморан
годинама залуду
грешком избрисане следим
трагове рођења*

*Не тражим много
понекад озлојеђен да киснем
у градском предграђу и кришом лице
умијем кишом коју су немарно
други превидели*

Песник је тамо где је крв његова расипана (Бојић, Дис, Миљковић), пред стварном и ином *Плавом гробницом*. Зато је Попац као подневни ходочасник „на Крфу“, стратишту нашег рода, тамо где треба будити свест и снагу за тамо и назад, потребна нам је снага за опстанак и певање о „крви стиснутој/ у звезданој прашини“. Оно што је њега озбиљно забринуло јесте „препознавање“ удаљавања човека од себе, улазак у неприлагођену фрагментацију туђества које се олако прима и потире свако лично сопство. То брине песника који у „свакодневици“ понављања он то открива „под перикама“ док миришу на восак. Биће касно, каже песник Зосим Попац: „Кад се ципеле саме запуте/ у сећање грумена земље/ који неко равнодушно баца.“

Нема савршеног богатства, нема „савршеног сиромаштва“, тим пре што је „судњи дан“ у сталној близини одвајања од стеченог стања, од смрти. Песник то види као дно на које нас доводи виртуелност а да при том њени творци занемарују стварност из које бунтовни песници бране

простор и време у коме „се све рађа“. Психоанализа препознаје то време као период „траума“ у коме је виртуелни творац на кратко успео „забашурити лажи“. Али, то „на кратко“, траје много живота које већ чува „камен у пустопољу несаница“. За њих несаница више нема наде за очишћењем јер „празнина роваша“, а песник се као пророк јавља из миленијума испред овог, чији је савременик, са поразном чињеницом:

*На крају
прве деценије
трећег миленијума
покајнике нико
не види више.*

Да ли је то казна Неба јер је „занемела Земља“, ни ми одавно миленијуме не бројимо онако како нам ваља чинити, а не како то виртуелно бива, нико то не зна! Али, катаклизмични „мук“ је очекиван „на крају“. Нисмо ли на прагу замуклице коју песник испред нас гледајући види?!

Да би објаснио замукло време, Зосим Попац у другом делу ове књиге суочава оно „пре“ и оно „после“. Између, уместо сата, јер је време истекло, „виси камен“ жала „праоцима“, „неке слике живота већ су скамењене“. Тако смо из свог памћења изгубили и биће и душу које нам припадају, уследило је „чишћење“ заборавом па и виртуелна слобода „осећа стид“ због свог боравка „у запуштеном собичку снова“. Песник је хронолошки дошао до „Тренутка пада“ и његов поетски субјекат се ту задржао и пре и после, сасвим ритуално. „Скице“ доживљаја парирају телесној и духовној измењености у покушају да се одбрани време и све оно што се у њему догађа мимо нас. У крајњем, песник се враћа природности живота верујући да кретање ка себи и до себе није могуће зауставити. Треба јасно указати ко је „неспокојник и измислител патњи“. Поезија нас свега тога не

може ослободити, али на то указује, отвара врата филозофској љубави да облагодари своју „вучицу сна“ и на тај начин „отупи зуб времена“. Заборављено долази на сцену јер песник бар „време држи за реп“.

У овој књизи преовлађује стил промишљене дистанце према свему што нам се не не догађа, а још више према оном што нам се дешава. Простор и догађаји се размештају у децентрализовано поље у коме се песма стално дешава у различитим правцима свих својих разумевања и неразумевања⁶.

Замуклице Зосима Попца доводе свог читаоца у стање да уз мир, мудрост и доброту човечанску, брижљиво прочита и уклесану поруку „на полеђини осмеха“. То је нада да се поезија упустила у остварење великих симболичких идеја, остварење визије о бољем свету. Она је свакој отуђености, малодушности и страху спас, па се овај песник може сматрати и лирским практикантом који нас ослобађа наивне осећајности, али данашњи читалац осим књига мора умети да чита стварност и њена искуства.

О АУТОРУ ОСВРТА

Милијан Деспотовић, књижевник, издавач и посленик у области културе, рођен је 1952. године у Субјелу код Косјерића (Србија). Живи и ствара у Пожеги. Пише поезију, прозу, афоризме, књижевну и ликовну критику. Заслужан је за популаризацију хаику поезије у Србији. Оснивач је првог хаику часописа на српском језику *Паун*.

Афоризми, савремена и хаику поезија су му превођени на: италијански, француски, шпански, енглески, немачки, мађарски, словеначки, румунски, русински, пољски, бугарски, македонски, турски, руски и јапански језик.

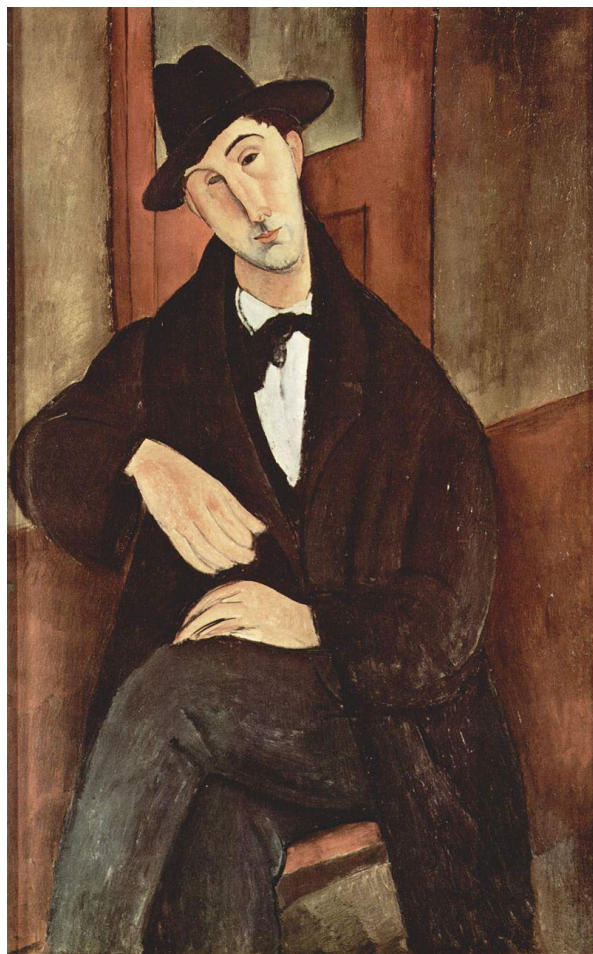
⁶ Др Добривоје Станојевић: „Кад песници замукну“, из поговора књизи „Замуклице“, стр. 53.

Објавио тридесет књига од којих десет књига сабраних критика. Књига афористичких мисли *Мисленик* изашла му је 2016. Заступљен је у бројним антологијама код нас и у свету. Приредио за штампу сабране песме Пауна Петронијевића у осам књига. Награђиван.

Основао је Издавачку радионицу „Свитак“, установио књижевне награде „Млади Момчило“, „Хаџи Драган“, „Момчило Тешић“. Уредник је и издавач књижевних новина *Свитак* и часописа за хаику поезију *Паун*.

Члан је Удружења новинара Србије, Удружења књижевника Србије и редовни члан Матице српске.

Амадео Модилјани – Портрет Марија Ворфољија

Приказ | Ранко Павловић

Илија Шаула - *Булевар светлости*,
друго, допуњено издање,
„Алма“, Београд, 2017.

ЉУБАВ ПОД СЛАПОМ СВЈЕТЛОСТИ

. Књига Илије Шауле *Булевар светлости* слична је огњишту наред неке давне куће у његовом завичају, на Кордуну: царнеш неком мишљу разбуктали огањ, дотакнеш радозналошћу распаљени угарак, ужарену облицу усјечену у грабику изнад крчевине на којој је прадјед засијао први усјев кукуруза, а према баџи, отвору на крову, сукне облак варница и распрши се небеским плаветнилом. Она је „појилиште љубави“ под слапом свјетлости, лирско ткање у коме се поезија у прози и чиста проза боре за превласт, а та „борба“, на радост читаоца, исијава упечатљивим сликама и дубоким, али ненаметљивим и непретенциозним мислима, у којима се, у генетском коду, уочава и предачка мудрост људи сраслих с природом, као с мајком чијим млијеком се хране и својим поштовањем, протканим љубаљу, подижу јој неразрушив споменик.

Ауторова запитаност пред животом подарила је ову књигу. „Промисли о животу“, како је то осјетио и сам аутор, једини је поднаслов који читаоцу може послужити као кључ за улазак у чудесни свијет мисли, бистрих као потоци на Кордуну, у чијим вировима је Шаула гледао плаветнило неба и у њему тражио одговоре на питања која су за њим, чобанчетом пред овцама, скакутала као разиграни јагањци.

Свјетлост је, закључује читалац проничући у мисли које с лирском подлогом испуњавају овај Шаулин „молитвеник“, оно суштаство за којим трагају филозофи. Од ње су саткане наше мисли, она је призма кроз коју се преламају наша сјећања, она је та нит по којој, од Постања, човјек тек бљесне

трептајем који му је досуђен у вјечности, од ње смо и ми саздани. Свјетлост је у нама и ми смо у њој, она нас окружује, по њој се расплињујемо, њоме се хранимо и опијамо, без ње нас не би ни било. И свјетлости је потребна храна, и она је налази у љубави, више у оној коју ми другима подарујемо него коју други нама узвраћају.

Између сна и јаве, стварног и фантазмагоричног, нема никакве друге границе осим наше мисли која може бити и оностранна и оностранна. Такав закључак се намеће послије читања многих записа у овој књизи, а своју потврду посебно налази у сцени када налазник новчаника сустиже човјека који га је изгубио и – гле! – у њему препознаје себе. Није ли то одраз наше сталне запитаности ко смо, одакле долазимо у куда идемо, није ли исказивање потребе за самоспознавањем? Јесмо ли истовремено у бићу оног који пита и оног од кога очекујемо одговор? Или смо на тој танкој линији која раздваја (или спаја) свијет са земаљским обиљежјима и његов одраз у огледалу неког паралелног свијета који се стално врзма између наше свијести и подсвијести?

Човјек је, индиректно нам поручује Илија Шаула, ништа друго него мисао („једна мисао се скотрља низбрдицом свести“). А мисли су живе, „можемо их привремено зауставити, али их не можемо сасвим прекинути. Оне су свеприсутне у вакууму између маште, јаве и сна“, закључује писац. Окренут суштинским егзистенцијалним питањима, Шаула стално трага за смислом живота и нашим кратким боравком у бесконачности. „Живот је кратак ал' дуго траје“, пише он на једном мјесту, да би на другом додао: „И ма колико био добар, човек се још увек није жив извукао из живота.“ На то се, некако сама по себи, надовезује и ова његова мисао: „Неки људи живе само један корак, али тим једним кораком прелазе у вечност.“ Тешко је заобићи и сљедећу сентенцу: „Живот је тајна за коју је боље да је неоткривена, јер да је откривена, овај човек данашњице би

већ давно уништио клицу човечанства.“ И, о животу када је ријеч, коначно један мисаоно-лирски одговор у коме се тврди да „...ништа на свету није толико танано, а толико моћно као живот“.

Свијет је у нашој свијести, а она, свијест, ризница је свега што желимо и што можемо да постигнемо, поручује Шаула читаоцу који ће, сасвим сигурно, кад заврши с читањем Булевара светлости поново, ко зна колико пута, посегнути за овом књигом, осјећајући да су ауторова мудрост и животно искуство заправо и његови, чатачеви. А гдје су границе свијести? Много даље од оног мјеста за које мислимо да је граничник. Размишљајући о томе, аутор поручује да „треба умети доћи до крајности и продужити“.

Танана су и врло смислена и Шаулина размишљања о човјеку који је, по њему, „громада радости која пролази кроз искушења у којима даје себе и троши се, само се у љубави дели и радост се обнавља“. Ако је и сам, човјек је у великом друштву, ако има себе, има и све оно што му је потребно за смислен живот. И у мноштву, он је јединка. Сами се рађамо и сами умиремо, а заједница је институција коју стварају идеје и дјела, што колективна свијест прихвата. Човјек мора имати своју свијест, самосвијест, она му је штит и путоказ. Мора имати и своју тајну, јер она је – „еликсир вечности“, како промишља овај лирик замишљен над смислом живота, запитан над мноштвом „неисказаних мисли, и то баш истинитих, које никад не васкрсну“.

Размишља Шаула и над актуелним друштвеним и политичким питањима, над судбином Босне, на примјер. Њена судбина је „судбина три вука, степског, динарског и анадолског. Да завија сваки на својој планини и да се њуше, боре и мире и да завијају један са другим и један на другог свако у својој забити, али под истим вуковилајетом. Тражећи кључ, губимо браву!“

За промишљање свијета Илија Шаула је пронашао кључ и није изгубио браву. То је врло добро осјетила рецензент и

писац аналитичког поговора, књижевница Милица Јефтимијевић Лилић, која је, између осталог, написала: „Књигу под називом Булевар светлости чинепрозни лирски записи, приче, фантазмагорије, цртице, коментари и осврти на неке појаве у којима се кроз нарацију, а некад и у есејистичком маниру, некад колоквијално говори о веома различитим темама.“

Такве су Промисли о животу Илије Шауле, кога је једна „олуја“ цивилизације (?!) с краја двадесетог вијека са родног Кордуна одувала на далеку Флориду.

Морис Вламенк – Пејзаж

Четири песме | Небојша Станојковић

БЕШЕ РЕЧ

И беше реч, па негде оде
Беше част и крв због слободе
Беше јунаштво и били су људи
Беше и човек, сад само су ћуди

И понос некад беше без гордости
Самилост беше без подлости
У истини некад беше смисао
Сад је правда тек само мисао

Човек човеку не беше само вук
Брат брату више но вода и лук
Беше некад, сад само смо ми
Кд бледе сенке негдашњих људи

СЕНКЕ

Још сањам ону кућу
Усамљену на ледини
Сву у шипражју и пружу
Крв што увек следи се у мени

Још увек испред ње стојим
Удова укочених, непомичан
И тужан сам и страшно се бојим
На прозору неко, ко мени је сличан

Посматра ме немо тај човек
Погледом и сетним и празним
Ту је одувек и ту ће довек
Окружен чудним сенама разним

Играју коло, страшно и тужно
Зуре у њега искежене
На трен им угледам лице ружно
На трен и оне, погледају мене

Тад ми лагано, он руком одмахне
Као да жели да одем што пре
Затвара капак и тешко уздахне
Док сене играју и грле га све

ИСТИНА

Тражимо је да је не нађемо
Док сакривена, свој чека тренутак
Увек се брже без ње снађемо
Лаж нам је лакша, мирнији кутак

Сахрањена у људској сујети
Водиља људима није одавно
Живимо без ње, без ње ћемо мрети
А лаж је на уснама тајно и јавно

Не отвара данас ни једна врата
У грудима увек тешко је бреме
И није за сестру, није за брата
Лаж нам је кључ, суштина и семе

Али на крају и кад је снег
Нађе свој пут и пробије стену
Кд река, или кд ветар што оголи брег
На лицу тад видимо, слику њену

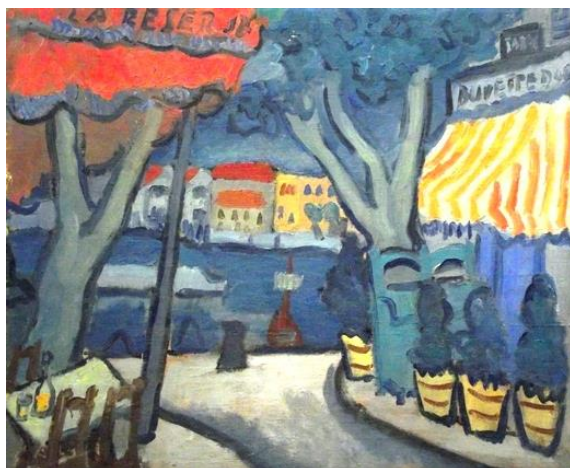

САН

Замишљам људе који не постоје
Трагам за измишљеним местима
У глави неми су звуци, невидљиве боје
Премотавам догађаје што нису у вестима

Играју сенке у трептају једном
У крајичку ока јаве се, нестану
У лику чудном и страшном и чедном
Са светлом губе се, са игром престану

Гледам облике, гињоле и марионете
откуцава сат док ћутим и седим
Не знам да л' лутке се смеју ил' прете
Топи се сан и на јави с њим бледим

Милан Коњовић – Касис (1929)

Две песме | Светлана Митић

ЧЕТИРИ ГОДИШЊА ДОБА

Пролеће

Никло зелено
На длановима поља.

Хридине срца устрептале.

Окупано свежином
Горди се небо.

Лето

Трбуси плажа
Окићени купачима.

Рањен је ваздух сунцем

Жељан да прсти сутона
Испусте залогај тишине.

Јесен

Сакати зраци
Поштапају се небом.

Жуто је угризло лист.

Хладно под сводом лобање
Корак заглављен у блату.

Зима

Белоруки снег
Обгрлио плот.

Вриснуо дим у небо

Из смрзлих кућа
Скривених у наборе земље.

ПЕСМА ЗА АЛЕКСУ

Вест из новина:

*"Алекса Јанковић из Ниша је пре шест година
починио самоубиство после вишемесечног
малтретирања вршњака. За осам месеци,
тукли су га осам пута, вређали, јурили,
претили, чак и пред наставницима који нису
реаговали..."*

На небу си,
дете си,
анђео си!

Имао си тако
мало годинца
када си се овенчао

ореолом мученика!
Може ли ико
да обрише твоје сузе
и твој јад?
Где смо то ми,
Алекса драги,
кад пуштамо насилнике
у хајку бескрајну?
Оне, који су велики телом,
а мали, веома мали духом!
Оне што само за силу знају
и не подносе мио осмех,
лепоту и знање...
Где смо то ми,
Алекса драги,
кад ћутимо и намерно смо слепи,
а јаук се чује,
ударац се види и патња вришти из дечјег ока?
Алекса драги,
спавају ли мирно они
што одведоше те у
наручје смрти?
Зебе ли им срце при помисли
на тебе и твој очај и
скок у бескрај, у вечност, у сећање?
Алекса драги!

Три песме | Кристина Павловић Рајић

СТРАСТ И СМРТ

Живот се ковитлао у бездане тамне...
Раскрилиле се зенице – двери космичке!
У теснац га стискале силе непојамне...
Женственост јој пламну жудећи оберучке!

Душа му у носу, а он је силно љуби!
Не даде се сени тамној, страст му не уби.
Зар сад кад живот му мирише, бујно цвета,
А њој у недрима нектар с рајског дрвета?

Још пољуб један, па нек иде све у прасак!
Још мушки да њу чврсто грли, лудо љуби,
Из анђелског јој тела отме вражји гласак!
Богињу кад узнесе, нек и живот згуби!

ВИДАРИЦА

Оковале те зимом, урекле злокобнице
У постељи да самујеш од ватрице.
Носим ти шољу чаја најлековитијег биља,
Мелемницу, која чили миром босиља.

Сладим ти топло меку душу болну.
Додиром руке с чела топим невољну
Мисао о животу. Наде ми је пуно
Наручје што цвркутом буди успавано.

Придигни главу, да оком ти скршим
Немоћи сиву. Допусти ми да вршим
видарице дужност благодарја часних,
И молим се за услишење милосних.

ЈАРОВ РУНДОВ

Дошао јој пред кућу Јаров рундов бели.
Умрсио се кроз снег дебели.
Гонили га мрази и ветари олујни.
Познао јој одмах глас мелемни, рујни.

Попео се високо шапама уз плот ,
Промрзао, гладан, зацвилео сирот.
Лану двапут љутито строг:
Зборавила си пут до драгог?

Дуго су стазе неутабане.
Пројездили би кроз стрњиште
– свезани вам коњи њиште.
Разгори ватре у згасло му огњиште.
Пусти то сунце одвећ да гране!
Расплети плетенице, обнови дане!
Пуст вам је инат што не да да се бане!

Најурићу Бабу Марту, на праг заселу.
А, Весна, чим дођеш, огласићу по селу:
На липицанеру, ено, доносе цветност веселу!

Пет песама | Љиљана Вујић Томљановић

НЕМОГУЋА БАЈКА

под празним
небом без звијезда
(и) пјесма је узалудност
за наглуве –
звучком и одјеком
шкољка неисцјељива
лажног бисера гнијездо
чију напрслину
попуњавају волови
у провалији
коњи мјесеца
који каскају и сањају
мислећи да су будни

немогућа је бајка о
амајлији бјелине
у руци сиротој –
пламичку неба који отапа
босоног срце поноћи
заиграно руменим и мирисним
залогајем на овалу а
потом се гаси
као обична шибица

А ВЕЛЕ ДА ЈЕ УМРЛА

трун им у оку а
веле да је умрла
у себе загледани
у рамовима од стакла

као да све с њима започиње и
завршава се
ту у њиховом селу
гдје пијетао не пјева
гдје се јеца и нариче
режи и уједа
веле да је умрла

а она
руком неком
из прикрајка
из ничег се зачиње
за ревно уво нечије –
недохват сриче

ВИСИНСКИ СНОВИ

предизборно вријеме
по стубиштима просуло
мноштво туђих глава
измишљотином страха од рафала
да се не бисмо досјетили
да имамо своје –
згрћемо лишће
укопавамо се
дубоко

као у земунице
док Историја
преврће своју купусару

а сањали њене висине
фабричким димњацима
салама халама
улицама парковима трговима...
у облацима
спремали нам мјесто

*дубоки су висински снови
још сањамо нове почетке*

ПОЕЗИЈА СЕ ПИШЕ САМА

нема тајни
иза застора недохвата
зашто би поезија била изузетак –
дотјерујемо преписку

зар разуму требају докази
поезија је ту
да бисмо искусили
њене бесконачне могућности –
довољно је сјести
испод крошње дрвета и
ослободити се
учмалог чаршијског ваздуха
ослушнути у тишини
звукове кишних капи и
осјетити чар Живе воде

која кап по кап
корито своје у теби дуби

и не престајеш да жедниш –
звукови се претачу у гласове а
гласови у језик непресуха
који и без мастила
без мотивације и инспирације
у неки простор кроз тебе цури

поезија се пише сама

ОБЛИКОВАЊЕ СЈЕНКИ

ћерпич на путу
староегипатског искушења
сувише је опор горак –
поплаве и суше
с лица се читају
са усана
вулкани цунами...

(о зар је могуће
не знати а радостан бити
да вода памти и
да свуд те
велике очи цвијета
папрати... прате)

али не одустајемо и
каскамо
од себе бескрајно далеко а
и од љепоте унаоколо

неуморно показиване
тек сјенке обликујемо
из прикрајка

О ПЕСНИКИЊИ

Љиљана Вујић Томљановић, рођена је 25. 02. 1958. године у Међувођу, месту недалеко од Приједора. Школовала се у Дубравама, Босанској Градишци и Бањалуци.

Пише песме, есеје, приче, приказе и критике. Објавила је дванаест књига песама. Песме су јој уврштене у многе зборнике и изборе поезије, као и у неколико антологија, а неке од њих су превођене на енглески, немачки, холандски, руски и словеначки. Добитница је многобројних награда и признања.

Члан је Удружења књижевника Српске и члан Удружења књижевника Србије.

Живи у Босанској Градишци.

Последње путовање | Дијана Тошић

Не знам да ли сам ти била понос или разочарање. Не сећам се да ли си ме икада водио у шетње и на колаче. Нисам сигурна да си ме икада узео у наручје, спустио у крило и причао бајке. Као да те у мом детињству није било, а опет сам те неизмерно волела.

Овог јутра је продорно зазвонио телефон. Знала сам вест и пре него што сам се јавила. Нисам плакала. Ти си био јак, а ја сам твоја крв. Јача сам него што ме памтиш. Угризох се за усну, спаковах ствари и пођох на пут, да ти последњи пут дођем. Да те испратим на вечни починак. Господ те је позвао, а тај позив нико од нас не одбија. Остаје ми нада да си на једном лепшем и светлијем, бољем месту. Тамо, где нема више бола, муке и кидања, да ме чекаш да се једнога дана поново сретнемо. Молићу се анђелима да те воде кроз све непознате трасе, да ти помогну да заборавиш све муке које на овој трошној земљи си морао познавати.

Остаће ми нерешена енигма зашто си годинама сматрао да ћу начинити исте грешке као кћер твоја. Можда си зато и био суздржан према мени. А можда је и даљина учинила све то. Не знам. Прекасно си се отворио, прерано отишао да бих сада одговор имала.

Ниси ми допустио да те упознам, да ти се приближим. Хладан и недоступан си био, па сам о твом животу сазнавала склапајући делове приче. Периодично сазнаване делове складиштила сам у меморији да бих имала неку слику о теби када овај дан дође. Не знам да ли сам те икада увредила, опрости ако јесам. Опрости ми, ако си икада и чуо нешто срамно за мене па си морао погнути главу. Извини ако нисам била упорна у рушењу зидина које си око себе подигао, како би продрла до суштине твоје.

Посматрам ти очи занавек склопљене, усне у полуосмех развучене и схватам да си мир нашао. Тако спокојно изгледаш. И сваког момента очекујем да ћеш ме за руку узети, погледати и питати: „Готов ли је тај факултет, дете?“ Али ти и даље спаваш. Нећу плакати, рекли су ми да то ниси волео. Заривам нокте у дланове да зауставим тај поток који прети да пробије брану. Не обећавам, али само покушавам.

Знаш, боли ме што ти нисам била унука за памћење. Што сам била крај тебе само пар дана годишње. Боли ме и што се никада нисмо разумели, туђи једно другоме. Гледају ме ови људи као да ми место није овде, као да немам права да те оплачем. Као да је странац у твојој кући. Као лопов који се спрема туђе да узме. Нисам! Ја сам само хтела речи мудрости и праведности од тебе да чујем. Да ме као женско чедо подучиш свему што си кроз живот прошао, да ми причаш о својим данима среће и туге. Да те памтим по причама твојим, не по сликама на зиду. Нећу да ми сећања на тебе буду обојено твојом одсутношћу и гурањем мене из твог живота.

Боле ме и данас та твоја равнодушност на моје руке пружене ка теби. Гледаш ли ме сад? Чујеш ли тамо моје речи? Знаш, сигурна сам да овај праг нећу прећи још дуго година. Можда никада, можда још само једном. Имам још неког одавде испратити једног дана. Није то моја одлука, знаш и сам да је живот. Онај на који ме ниси припремио, већ онај који сам сама спознала. Јака сам на тебе. Сурова, као ти у млађим данима. Поносна и себична, чиме се дичим превише, али нисам гене могла бирати. Нећу, заклињем се, нећу дизати бедеме око срца свог као ти. Пустићу у њега свако живо биће да ме љубављу испуни. Пренећу другима све што знам, дати им себе. Учићу на грешкама твојим. Да видиш. Да спознаш колико си у криву био.

Просто ти било. Путуј с миром. Чекај ме тамо са друге стране. Скувај нам, као и последњи пут, две црне кафе, сигурна сам, желећеш да се испричамо.

Путописна репортажа | Петар Рајин Васић

СКОК ПРЕКО БАРЕ

– Тања, аск Питер! – чуо сам опет кратку уобичајену реченицу коју је Тери по ко зна који пут упућивао дјевојци која је сједила с нама у истој канцеларији и била службени преводилац. Тери је био шеф америчке екипе за успостављање локалне администрације у мјесту које је у арбитражном поступку, послије катастрофалног грађанског рата, проглашено посебном локалном заједницом. Ја сам радио као савјетник новоизабраног градоначелника и у неку руку био помагач Терију. Било ми је шездесет. Тери је био пун знања али наш претходни друштвени систем му је био велика непознаница. Осим што је био Американац, био је много млађи од мене. Није могао, на примјер, да повеже појмове и односе између комуналних служби и локалне управе. Комунално и комуна су му били непознанице. Зато је тражио понекад и моју помоћ.

Лијепо смо се слагали, чак смо ишли у лов са градоначелником и другим ловцима. Волио је да ја будем с њим и када има, па и кад нема преводиоца. Ја сам натуцао по неку енглеску, а он је нејасно изговарао понеку српску ријеч, а споразумијевали смо се успјешно и гестикалацијом. Нас двојица смо ненаоружани ишли за ловцима. Једном приликом док смо навијали за зеца који је бјежао испред ловачких цијеви, Тери ме упита на енглеском, али сам га добро разумио: – Питер, шта на српском језику значи ријеч јабука, или јебука и зашто ови ловци ту ријеч често спомињу. – Схватио сам да је запазио честу псовку овдашњих људи и нисам му превео псовку него сам остао на томе да је јабука апл или епл. Касније док смо ручали псовку му је превео градоначелник уз смијех присутних.

Поменуто Теријево обраћање Тањи било је смишљено и усмјерено на то да се мени додијели нека врста наградног

путовања. Наиме, по програму УСАИД-а, требало је да мјешовита група из БиХ (нормално, претежно млађих људи) отпутује у САД, да би прошли кроз посебну обуку и били оспособљени за нормализацију односа у ратом загађеном и новом друштву, какво је било наше. Ја то нисам ни очекивао, а ни показивао жељу. Био сам усредсређен на рјешавање стамбених и других породичних проблема умножених након ратне катастрофе. Када сам сазнао за тај приједлог нећкао сам се и говорио да би боље било да иде неко млађи, мада нисам био сасвим искрен, јер од сазнања за могућност да путујем авионом у Америку крио сам жељу за путовањем, а Тери није одустајао. Питер иде и готово, наравно ако то прође код виших инстанци. И сада мислим да је то било готово самим његовим приједлогом. Формалности су обављене у представништву УСАИД-а у нашем главном граду, одакле је наша мултинационална група од дванаест чланова полетјела авионом за Будимпешту, па одатле за Франкфурт.

Боже мој! Био је то мој први лет авионом, па сам и због тога осјећао скривено узбуђење. Било ми је непријатно да показујем своја јача осјећања пред групом прилично млађих људи, углавном мушкараца, а с нама су биле само двије такође много млађе жене. Зато сам крио и узбуђења и велика одушевљења.

Како рекох био сам само лагано узбуђен али се нисам ничега плашио. Послије преживљених ратних страхота било је мало тога што би могло бити пријетња мојој личној сигурности и што би ме плашило. Зато сам само пажљиво пратио све у тим новим околностима. Понио сам фотоапарат, најновији кенон, па сам настојао да снимим што више детаља. Снимао сам и из птичје перспективе, при ниском лету авиона, панораме предјела изнад којих смо летјели. Почео сам од Блатног језера у Мађарској па даље. Снимио сам и све догађаје на нашем путу. И сада чувам све те фотографије.

Право узбуђење вођњом у авиону осјетио сам када смо полетјели са Франкфуртског аеродрома. То је лет преко

дијела Европе и цијелог Атлантика у укупном трајању око десет часова. Авион је био велики боинг, друга класа има сједишта у три реда, пространа је и личи на салу мањег дома културе. Ту међу путницима има и младих родитеља са ситном дјецом. Било би ме срамота да показујем страх за свој живот, а да не помислим на малишане који свој живот тек започињу. Како да скратим то вријеме летења? Размишљао сам надубоко и нашироко о ситуацији у којој сам. Сасвим случајно искрснуше ми у сјећању драге успомене из првог мог путовања од родне куће до града. Ваљда су ме на то подстакли дјечији гласови.

Било је то кад сам имао осам или девет година. Једне зиме тетка Невенка је морала да иде код свога сина који је био у дому за ратну сирочад у оближњем граду. Град је био удаљен више од двадесет километара, а путеви су били меки и блатњави. Додуше, био је снијег и пут замрзнут па се могло и морало ићи на саонама које вуку волови. Теткин циљ је био да сину однесе нешто плетене зимске одјеће и мало хране као и да још нешто прода на пијаци да би дошла до новца и набавила све што је најнужније. Била је удовица палог борца, имала је само тог сина који је био мало старији од мене. Замолила је моје родитеље да ја идем с њом како би имала друштво, а и ја сам нестрпљиво очекивао да ме пусте. Пружила ми се прва прилика у животу да одем негдје даље од нашега и атара сусједних села, гдје сам чувао говеда, играо разних дјечачких игара или ишао код родбине. Био је то мој први сусрет с градом. Кренули смо у цик зоре, а до града смо се споро кретали и стигли тек након неких пет сати вожње. На путу је било безброј залеђених бара. То су удубљења на коловозу испуњена блатом и грањем, јер су људи због заглибљивања сјекли живицу крај пута и трпали грање у житко блато како би точкови имали ослонац и волови могли извући кола на тврђи пут. У једној недовољно смрзнутој бари саоне су се накривиле и ја сам склизнуо. Ухватио сам се за предњи ступац на саонама и покушао да прескочим бару, али

нисам имао довољан одраз и ћипио сам право у глиб. Ноге са гуменим опанцима су потонуле у ледену смјесу. Било ми је хладно када сам поново сјео на своје мјесто па ме је тетка Невенка покривала дебелом поњавом и на ноге ми навлачила синовљеве вунене чарапе које му је те зиме исплела. Моје мокре чарапе Невенка је негдје склонила. Бринула се да не назебем, тако да нисам био од неке помоћи осим што сам јој правио друштво и понекад стајао пред воловима док се она по потреби удаљавала. Не сјећам се свих појединости, али знам да сам имао јако пажљиве слушаоце када сам у селу препричавао своје доживљаје са пута и утиске из града који сам први пут видио мада сам мало шта од виђеног разумио. Размишљајући о свему томе док су многи моји сапутници спавали, скратио сам тих десет сати лета. Моја размишљања прекидана су само кад би се авионска грдосија затресла и пропадала као да вози мојим дрндавим сеоским путевима. Коначно, слетјели смо у Атланту.

И видјели смо.

Вријеме проведено у Џорџији не може се заборавити. Непрекидно узбуђење и одушевљење. Градови Атланта, Медисон, Атенс, Далтон и безброј локалитета значајних по флори и фауни или као историјска мјеста. Обука је програмски била тематизована као „Основи јавног заговарања“. На прву помисао нешто збуњујуће нејасно. Мада, кад се почне о томе разговарати, дође се до нама већ познатих јавних расправа са очекиваним приједлозима, примједбама и сугестијама како би се постигао усаглашен заједнички став већег броја људи и утицај на кључне факторе одлучивања.

Били смо подијељени у двије групе, свака је имала свога возача који је уједно и универзитетски професор и по једног преводиоца који су родом из наших крајева и добро познају наш језик. Професори су нас чак послуживали кафеом, водом и сендвичима у салама у којима су нам држали презентације и

предавања, односно гдје смо водили тематске расправе и износили властите утиске о посјећеним мјестима догађајима.

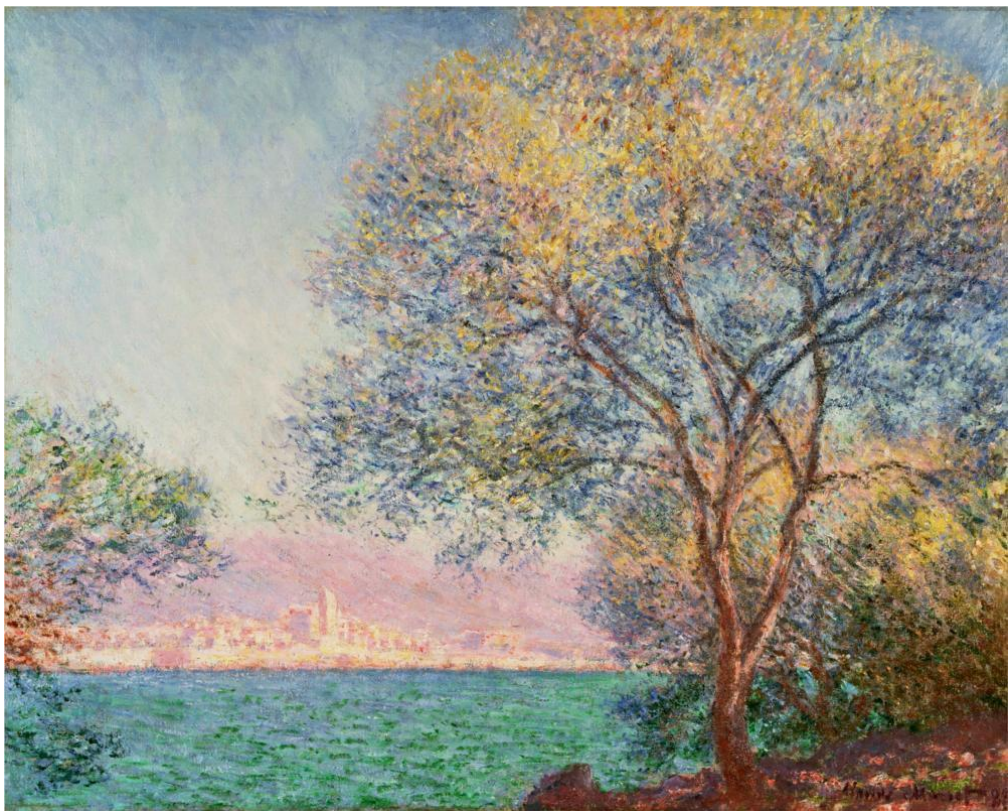
Помагали су нам да одаберемо понеки крупнији проблем у нашој локалној заједници те да их, уз ангажовање и помоћ људи који то желе, заједнички рјешавамо ширећи круг присталица на свим нивоима одлучивања и у најбољем случају постигнемо консензус.

У Атланти смо посјетили олимпијске објекте, такмичарска мјеста и градске институције. У Атенсу смо посјетили тамошњи Универзитет и градску власт. У Медисону су нам говорили о мотивима из романа *Чича Томина колиба* и водили нас у улице са претежно афроамеричким живљем. Били смо и у соби Маргарит Мичел у којој је писала роман *Прохујало са вихором*. Ту су нам представници градске власти испричали занимљиве детаље из Америчког грађанског рата. Тврдили су да је Атланта и сва околна насеља у том рату била сравњена са земљом, само је Медисон остао читав пошто је сјеверњачки високи официр који је командовао операцијом био родом из тог мјеста. У Далтону смо посјетили тамошњу фабрику тепиха, по капацитету производње највећу на свијету, у којој ради тридесет хиљада радника, претежно Мексиканаца. Ту су нам представили и „Џорџија пројекат“, на основу кога су ријешили проблем социјализације и американизације дјеце мексичких дошљака...

Незаборавни су сусрети са људима по насељима, малим предузетницима, објектима и споменицима културе и туристичким мјестима. Тешко је све набројати.

У повратку кући уморни и задовољни доживјели смо скраћену ноћ у преласку преко Атлантика. Наиме, из Атланте смо кренули по мраку у девет увече по њиховом времену, а то је три ујутро по нашем. Већ послје две или три сата лета угледали смо излазак сунца изнад Европе. Фантастични доживљаји!

Када сам стигао кући нестрпљиво сам, али узалуд, тражио саговорника, односно пажљивог слушаоца да бих му испричао барем нешто од доживљеног. Времена су се измијенила. Интересантнија је мојим ближњим некада била прича о преласку преко мале баре. Зато чувам све фотографије и пребирем повремено по сјећањима како бих сачувао успомене за првог правог и заинтересованог слушаоца коме ћу испричати моју причу о преласку преко велике баре и најзанимљивијим доживљајима са још једног путовања.

Клод Моне – *Антиб ујутро*

Оглед о ћирилици | Аћим Тодоровић

ЋИРИЛИЦА У СРПСКОМ НАРОДУ КАО БИБЛИЈА У ХРИШЋАНСТВУ

Судбина српског народа утемељена је на досљедности вјековног идентитета који почива на неколико важних сегмената за останак и опстанак на земљи вјековних предака, на просторима такозваног „Балканског полуострва“, а под истим, изворним кодом **СРБИН**.

Вјековне борбе српског народа за простор на којем живи, као и одбрана од најезде разних освајача, условила је значајно биолошки нестанак, а тиме и опстанак на територијама које су контролисали Срби кроз вијекове.

Срби као народ, и језик којим говоре, уско је повезан са свим несрећама и недаћама које су немилосрдно насртале у виду физичког, али и језичког уништења.

Народ који изгуби своју државу није само изгубио територију, слободу владавине и ресурсе материјалних добара, већ је изгубио много више од тога, а то је: слобода вјероисповијести, слобода културног наслеђа и традиције, слобода употребе језика и слобода свога **ПИСМА**.

Ако је Библија „Књига за сва времена“ и све људе, другачија од свих других књига Новог и Старог завјета, ако је Библија Света књига, или Свето писмо, које је нешто што спаја у духовно-вјерским религијама хришћанства, онда је за Србе и српски језик засигурно то њихово писмо **ЋИРИЛИЦА**.

Ћирилица је идентитет и једнакост **СПОЈИВОСТИ**, онај савршени **КОД** што ријетко који народ на свијету има (Руси и Бугари), али Срби једини имају најсавршенију Вукову ћирилицу. Потпуно одговорно повлачим паралелу између Библије у законима повезивања кроз вјеру хришћанске религије са Богом и Срба са својим идентитетом – својим писмом ћирилицом у српском језику.

Црква нас учи да је „Библија“ Грчка ријеч и има значење „књига над књигама“ и да се налази на самом врхунцу пирамиде свих најквалитетнијих књига. Ја ћу поменути и цитирати славног енглеског писца Џорџа Бернарда Шоа који је сматрао да је српска ћирилица „најбоље, најлогичније и најједноставније писмо на свијету“! Овај славни писац, вјерујући у своју тезу, завјештао је тестаментом свој новац као награду ономе коме би пошло за руком да уреди енглеску абечеду по узору на српску ћирилицу.

Треба напоменути да се сматра да данас у свијету постоји око 7000 језика, а то значи да је у маси свих тих језика теза Џорџа Бернарда Шоа огромно признање српском језику и писму **ЋИРИЛИЦИ**.

Упоређујући ова два примјера учења о Библији и изјаву о најсавршенијем писму на свијету, о ћирилицу, дајем себи за право да поново направим знак једнакости као што поменух у наслову овога Огледа.

Дубока ерозија је захватила све вриједности српскога народа. Поништавање свега што је постојеће у препознавању наше културе, историје, традиције и обиљежју идентитета, као и саме вјере, а све зарад западњачких „огољелих“ интереса. Сходно овим чињеницама, српски национ непрестано тоне у амбис без повратка.

Не можемо занемарити утицај дугогодишњег ропства под страним окупационим силама, које не само да су окупирале земљу, народ и територију, већ су циљано атаковале забранама на српски језик, а посебно на писмо и примјену ћирилице у школама и свим јавним мјестима гдје је српски народ битисао. Не желим да правим поређења још од Турске владавине, па Аусто-угарске до римокатоличких инквизитора који вијековима атакују и подмећу „кукавичије јаје“ Србима који би требали (како западњаци желе) да теже уједињењу са „европским народима“, а по рецепту НАТО Алијансе, изгубивши свој идентитет, свој језик и писмо ћирилицу. Упркос опомени и упозорењу Светог владике

Николаја Србима све води томе, и како рече, да „трампимо боље за горе“, а тога се Свети владика и прибојавао.

Крајем двадесетог вијека српски народ је доживио праву катаклизму наметнутим ратовима у којим је изгубио огроман потенцијал биолошког становништва (као ниједан народ у свијету), као и територије на којима је вијековима живио. Српска држава (Југославија – краљ Алесандар Карађорђевић -ујединитељ) је узео и „испилио“ из кукавичијег јајета неман која је у лику безбожника - комунистичког ђаволаи сотоне, распарчала српску државу на територије и ситне енклаве у корист српских вјековних непријатеља.

Тиме не само да је српска територија издијељена окупациом на ситне комаде, него је и српски језик пострадао довољно незаштићен од српске власти и такозване „интелектуалне елите“. Тако су „испиљене“ државе које су узурпирале саму срж српског језика: црногорски, македонски, босански - бошњачки, хрватски. (До 1919. године у Србији је све било написано ћирилицом и све књиге штампане ћириличним писмом.)

Косово неминовно иде у правцу шиптаризације и то незауостављиво тоне у дубину без повратка. (Остаје страх од даљег ширења и одузимања територија Србије, а тиме и даље поковавање српских језичких простора.)

Тужна је чињеница да „српска елита“ – Академија наука и умјетности, разна Друштва за заштиту језика и ћирилице, као и сами појединци од ауторитета, лингвисти, књижевници и остали не изврше притисак на владајућу „олигархију“ да се строго придржава загарантованих Законских одредби, да се у земљи Србији и Републици Српској гдје је прописано Уставом Члан 10. то јест Члан 7. да је службено писмо ћирилица и да сходно Закону сва јавна мјеста, натписи, документа, уџбеници и све друго што подразумијева српски идентитет мора бити јасно написано ћирилицом.

Да ли је „властодршце“ потребно опомињати да би се требали придржавати сопственог Устава и Закона, и да су некада велики свјетски учени људи и књижевници подржавали и дивили се вуковској ћирилици (Копитар, Гете, Браћа Грим, Џорџ Бернард Шо) и други?!

Као што нас Библија учи да су Анђели „Небеска војска“ или „Војске Господње“ јер су божанска борбена сила против злих духова, који су против Бога и Библије, а нападају људе, тако би требали и Срби да имају заштитнике - интелектуалну овоземаљску силу, која ће штитити и проводити Законе у одбрани језика и ћирилице.

Навешћу још један примјер заснован на тези насловљеног овога Огледа:

Наравно, мало је код Срба такве божанске силе и заштитника свеукупног српског национа, јер су Срби постали поданички и самоинтересни народ (част ријетким појединцима), па већини данас не сија „Његошева Луча“, нити свијетли ореол Светога Саве „Светосавским сјајем“ Богом благословених Немањића. Већина Срба су постали „Зли духови“ (негдашњи анђели по Библији) који су непријатељи и Бога и људи, то јесте то су људи који су на власти или такозвана „интелектуална елита“ која не поштује ни своје сопствене законе, па ни језик, **ПИСМО - ЋИРИЛИЦУ**.

Чини ми се да је једина истина да су Срби себи, Србима, најопаснији „потајни“ непријатељи. Непромишљеност, лакомисленост скраћеног ума са тезом „важно је да је мени добро“ довешће нас до самоуништења и нестанка у гомили народа који лутају без сопственог језика и идентитета. Ако овако наставимо изгубићемо се у струјама свјетских олујних вјетрова. Бићемо као залутали ждрал у магли, без свога јата, неба и слободе.

Када схватимо да је наша снага у свему ономе што имамо, а не користимо, или сасвим мало користимо као национално благо и богатство, и када почнемо да то примјењујемо, нећемо бити без наде, без вјере за нову

репродуктивну масу која ће вратити славу српском националном бићу.

Српски манастири, свец и владари, звук гусала и пој гуслара, епска поезија, која је жива историја, пренесена од уста до уста - од човјека до човјека, најљепша поезија изаткана римом српских пјесника, прозна дјела српских писаца, српске ране вјековног војевања, српске славе, обичаји, српска посијела, прела, удварања и вољења, рађања и израстања, као и умирања с гласом тужбалице...итд ...све је то богати српски **НАЦИОН** смјештен у три прста на којем паравославни Срби - хришћани држе Небеса, све је то Богом благословено, све је то наша **ЖИВА ИСТИНА**, наша **ЋИРИЛИЦА**, као једнакост и тако је треба доживљавати

ЋИРИЛИЦА У СРПСКОМ НАРОДУ КАО БИБЛИЈА У ХРИШЋАНСТВУ!

*На Ваведење Пресвете Богородице, љета Господњег 2017.
Власеница*

О ПИСЦУ ОГЛЕДА

Аћим Тодоровић, рођен је 1965. године у Жеравицама, општина Хан Пијесак. Дипломирао на Факултету за пословно индустријски менаџмент у Београду. Пише прозу и поезију. Радове објављивао у разним новинама, зборницима и часописима. Објавио романе *Људи вучије крви* и *Јаук гробне тишине*, збирке поезије *Замах над животом*, *На многаја љета* и *На усни кап медаб* и монографију *Родослов братства Тодоровић из Жеравица*.

Пише огледе, рецензије, критике, приказе. Приредио више заједничких књига сам и са више аутора. Предсједник је Регионалног Књижевног клуба „Луча“ са сједиштем у Власеници.

Члан је Удружења Књижевника Србије и Удружења књижевника Републике Српске. Награђиван.

Живи у Власеници, Република Српска.

Госпа са језера | Сенада Мешковић

Стари људи причају да се, у ноћима када се магла спусти на језеро, густа попут беле завесе, могу видети обриси жене у старинској хаљини која држећи свећу чека некога. Неки причају да чека своју давно изгубљену љубав да јој се врати. Неки причају да чека залутале путнике да их одведе у дубине језера, у неизбежну смрт. Неки кажу да ни једна од те две приче није истинита, док неки кажу да су обе истините. Многи су се клели да су видели нешто необично у магли, док су неки баш у тим маглom обавијеним ноћима одлутали у смрт. Чак је и истина обавијена маглom, мистерија скривена у мрачним дубинама језера.

Прича почиње са Луизом Бомон. Била је веома лепа девојка, којој су многе жене завиделе на лепоти, али је била горда, охола, и говорило се да за њу ни један просац није довољно добар. Лепота је увек нешто што изазива завист и љубомору и најчешће завршава трагично. Луиза је била ћерка веома богатог трговца, али 1865. године, колико год да је неко био богат, није могао да буде члан високог друштва, богатство није било довољно да купи улазницу у високо друштво, захтевало се порекло и титула. Те године, Луиза је напунила двадесет и пет година и њени рођаци су почели да сумњају да ће се икада удати. Када ју је барон Конде запресио, сви су били изненађени њеним пристанком. Међутим, Луиза је схватила да јој се прилика да постане бароница неће поново указати и без оклевања је одлучила да је зграби. Одувек је сањала да се уда за некога са титулом. Сањала је раскош, забаве, жудела је да јој се диве и да буде омиљена у друштву и буде на истом друштвеном положају као они који су је до тада гледали са висине, јер није потицала из племићке породице. Није ни слутила на какву је непознату земљу закорачила удајом за барона.

Убрзо је открила да је барон суров и немилосрдан господар, који ју је сматрао за само још једну ствар коју поседује. Није је поштовао Луизу као особу, него ју је сматрао својом имовином. Барон ју је изабрао за супругу из два разлога, један је био њен мираз, он је имао титулу и порекло, али су му преци оставили у наслеђе само дугове, а други је била жеља да има супругу којој ће се други дивити и на којој ће му завидети. Луиза је убрзо почела да живи свој двоструки живот, јавни у којем је имала улогу богате баронице, која је добила све што је пожелела, богатство, углед у друштву, имала је најскупљи накит и одећу, приређивала је најбоље балове и била позивана код најугледнијих чланова високог друштва и била омиљена у друштву. Други живот је био приватан, онај тајни, скривен од погледа других, у којем је била само још једна несрећна жена, коју злоставља муж од којег не може да побегне. Цена коју је морала да плати да би постала бароница Конде је била сувише висока.

Три године је живела у страху од насилног мужа, а онда се десило чудо. У њеном животу се појавило слабашно светло наде. Заљубила се у новог бароновог секретара. Први пут је спознала какву опојну моћ има љубав, како уме да лечи сломљено срце и уништене снове и наде. Веровала је да ће коначно бити срећна, да је њена патња и жртва коју је поднела да би своју породицу уздигла у друштву, награђена. Имала је четири месеца украдена од своје зле судбине, четири месеца испуњена украденим делићима среће, тајним састанцима и забрањеном љубави.

Била је свесна да неће моћи дуго да крије своју аферу од барона, али се надала да ће некако успети да смисли план како да побегне од мужа са својим љубавником. Љубав јој је дала нову снагу, веровала је да права љубав увек побеђује и да ће и она имати срећан крај као у свакој бајци. Али живот није бајка, живот је суров и неправедан. Своје заблуде и погрешне изборе скупо плаћамо.

Није ни слутила да барон зна за њену аферу од самог почетка. Била је то само још једна од његових болесних, немилосрдних игри. Желео је да види да ли ће Луиза одолети искушењу, ако доведе младог и згодног мушкарца у њихов дом.

Луиза је била уверена да је била довољно опрезна када је одлучила да коначно побега из свог затвора. Ноћ је била магловита, испуњена страхом. Дрхтала је док јој је срце лудачки лупало на сваки шум. Предосећала је да нешто није у реду. Чекала је свог љубавника на уговореном месту, али се уместо њега појавио барон. Истог трену када га је угледала, знала је да је барон знао од самог почетка за њену аферу са секретаром и план да побегне. Знала је да ју је пажљиво посматрао током та четири месеца, да га је забављало да је проучава попут неког заморчета у експерименту и да јој се подсмевао. Све је то спознала у једном трену, један поглед је био довољан да открије, све је било исписано на његовом лицу, у начину на који ју је гледао и како јој се подругљиво смејао. Такође је знала и да ће умрети. Била је у праву. Немилосрдно ју је претукао. Њена смрт није била брза, била је спора и веома болна. Док је лежала на земљи, видела је да је посматра како умире и да му то причињава огромно задовољство. Схватила је да је била удата за чудовиште. Њено беживотно тело је бацио у језеро.

Следећег јутра, служавка је пронашла у бароничиној соби поруку да напушта свог мужа и одлази заувек, поруку која је била написана бароничином руком и у чију веродостојност нико није сумњао, чак ни Луизини родитељи. Неколико дана касније, бароновог секретара су напали друмски разбојници, опљачкали и убили. Обавили су посао за који су били плаћени бароновим новцем.

Барон је забранио да спомињу име његове одбегле супруге у његовом присуству, те су у високом друштву брзо заборавили на њу. Нарочито је њихов заборав потпомогла чињеница да је барон тражио поништење брака са Луизом, те

се шест месеци након њеног нестанка оженио и то поново богатом наследницом. Нова бароница је скренула пажњу са скандала који је Луиза изазвала својим наводним бегом са љубавником. Луиза је врло брзо била заборављена као да никада није ни постојала.

Постоји легенда да душе оних који су умрли насилном смрћу остају заробљене у свету живих и не могу да почивају у миру докле год њихов убица не буде кажњен за свој злочин, а њихово тело не буде сахрањено на освештаној земљи гробља. Према легенди, свет живих је препун невидљивих душа оних који су осуђени да лутају земљом ускраћени за вечни мир.

Десет година након што је Луизино тело бачено у језеро, барон се враћао кући касно у ноћ. Пут је једним делом водио веома близу језера. Те ноћи је била густа магла, ноћ у каквој немирне душе лутају земљом тражећи освету. Кочијаш се касније клео да је видео необично светло, као да неко држи свећу, да је видео обресе духа и да је нешто искочило из магле и преплашило коње. Кочија се преврнула и упала у језеро. Неким чудом, кочијаш и друга бароница Конде су се спасили, док се барон удавио, а тело му никада није пронађено.

Баронова смрт је била само део онога што је требало испунити да би Луиза пронашла свој спокој. Њено тело никада није пронађено и није било сахрањено према црквеним прописима, те она никада није могла да напусти свет живих. Остала је заробљена између два света, света живих и света мртвих, присутна у оба, а није припадала ни једном. Осуђена је да вечно лута поред језера у ноћима када би се спустила магла. Њена душа је била заробљена у магли.

Неки кажу да је добила улогу да води грешнике у смрт, да их кажњева за њихова злодела дављењем у језеру. Временом је постала дух, који се појављује у магли, Госпа са језера, чије је име заборављено, и коју не бисте желели да сретнете у ноћима са маглом ако на савести носите неко злодело.

Слутња | Сенка Војиновић

– Сви ми имамо само себи својствено унутрашње време. Вероватно сте на часовима филозофије говорили о томе како је време само једна од фиктивних категорија, координата која нам помаже да се снађемо, организујемо у овоземаљским оквирима. То, дакако, подразумева неоспорну објективност као карактеристику тог појма, време које је исто за све и свакога, можемо да га назовемо и „спољашњим“. Али, на субјективном плану, ствари стоје мало другачије. Та унутрашња брзина по којој функционише наше биће, ритам којим тече појединачни живот, могу бити врло различити од човека до човека. Зато се неки људи никад не могу спојити, ма како били близу, никад се не могу сустићи у истој тачки, јер им се не поклапају линије времена...

Овим речима довршио је своје предавање Бранко Миленковић, млади професор књижевности. У ствари, довршило га је школско звоно разлежући се реским тоном. У буку која се намах створила успео је још само да довикне: „*Читајте Павића, Унутрашњу страну ветра*, то радимо наредног часа!“ Надао се да су га чули бар оних последњих неколико гимназијалаца што су заглављивали на врата учионице која се испразнила невероватном брзином. Оставши сам, прикупио је своје расуте припреме, заклопио дневник, однео га у зборницу и, пошто му је то био последњи час за тај дан, ускоро се и сам нашао изван школске зграде. Прикопчао је капут и кренуо низ улицу лаганим кораком. Помало распеван и лирски понет, Бранко је понекад осећао како уместо ципела има чизме од седам миља које га носе много више и даље него што су то пролазници око њега у стању да примете. А оно што су могли да виде био је висок младић од тридесетак година, нежних црта лица, тамносмеђе косе и светлих кестењастих очију. Ако би се неко мало загледао у те очи, спазио би у њима нешто као враголасти,

скоро детињи позив на игру. Let the game begin, тако му је уосталом гласила свака лозинка на рачунару. Но, испод тога, као и очите продуктованости којом су му очи зрачиле, провејавала је извесна сенка неповерења и опреза. Јер, Бранко је умео да буде и врло рационалан, некад и превише. То је увек спутавало његов лет. Борио се да у себи помири два супротна пола своје сложене природе, но никако да наступи дуго очекивана хармонија, да спозна у себи бар наговештај промене која ће његов живот да поведе једном одређеном и сигурном стазом. А желео је све, све лепо што би тај живот могао да му пружи. Чинило му се да би хтео и читав свемир. Али, људи или околности спуштали би га на земљу и у судару са њима болно би увиђао границе својих могућности, мада никад није сасвим пристајао да поверује у те лимите.

Упутио се ка градској библиотеци, да врати старе и узме нове књиге. Читање му је било пасија. И гимназија у којој је радио имала је библиотеку, и то прилично добро снабдевену, али, по навици из студентских дана, није престајао да одлази ни у градску. Тамо се осећао анонимније и стога слободније. Размишљао је о својим данашњим речима, о Леандру из Павићевог романа. Патио је од те бољке да му је тешко да раздвоји живот од књижевности, стално је тражио и налазио паралеле, нарочито у сопственим доживљајима. Сећао се својих некадашњих девојака. Иако допадљивог изгледа, није имао баш много успеха у везама. Девојке би га називале „филозофом“ и брзо губиле интересовање за њега. И краху две последње романсе кумовало је баш то „унутрашње“ време. Различите брзине. Једна девојка имала је крајње релативно схватање времена. Све ће се десити, али једном, можда, никако не сад, јер никад „није тренутак“. Друга, пак, била је тако брза да је на свом суманутом путу повремено и саму себе прескакала. Никад није знала, кад јој започне дан, како ће се завршити, а да планира наредни није ни покушавала. „О томе ћу мислити сутра“, говорила би. У ствари, у један њен дан могла би да стане читава нечија

недеља. Често му је пребацивала: „Убрзај се... прати ме“, а Бранко није могао ни да је сустигне, а камоли прати. И тако, за једну превише брз и захтеван, а за другу превише спор и уздржан, није умео да подеси казаљку свог унутрашњег сата да не жури и не касни, па се није поклопила ни са једном од њихових. Слично се дешавало и са блиским пријатељима. Казаљка је увек показивала своје специфично време у којем је остао заробљен и сам, али се ипак надао да ће срести некога чије ће било куцати истим ритмом. Зашто би се, уосталом, само он мењао, прилагођавао, правио компромисе?

У тим мислима, ушао је у библиотеку. Извадио је књиге из ташне, спустио их на пулт, и кад се машио да преда своју библиотечку картицу, видео је да је нема у прегради у којој обично стоји. Потражио ју је по ташни, опипао се по џеповима и морао да констатује да је, незнано како, није понео са собом. Извинио се жени за пултом, и видно разочаран, кренуо да враћа прочитане књиге натраг. А имао је код себе брижљиво припремљен списак нових наслова и унапред се наслађивао мишљу како ће гутати странице заједно са новом кутијом бомбоњера; већ се видео заваљен у удобни наслоњач, како отвара сјајне фолије док промичу занимљиви редови пред очима. Чоколадне бомбоне биле су још једна од његових слабости. Мора да је несвесно нешто и гласно промрмљао, пребацујући себи због заборавности, јер је зачуо иза себе глас, пријатни баритон: „Ех, шта ћете, такав вам је живот, нико срећан, а нико довољан, нико миран, а нико спокојан“. Бранко се зачућено окренуо и угледао поред себе особу која је изговорила те стихове. Онижи мушкарац, у касним тридесетим, црномањаст. Лепо обликована црна брада маркантно је уоквиривала то лице тамних живахних очију које му се смешило. Човек је стајао иза Бранка, стрпљиво чекајући свој ред, и приметивши његову ситуацију, прокоментарисао ју је. Бранку се тај коментар учинио саосећајно, иако мало пренаглашено драматично. И сам је

имао склоност да драматизује, нарочито кад би се осетио за нешто ускраћен, као сад.

– Тја, тако је – резигнирано је одговорио непознатом – само бих ја додао и да ко нема у глави, имаће у ногама. Други пут. Лепо сте цитирали речи из *Горског вијенца* малопре, мудри Игуман Стефан. Читате Његоша?

– Наравно да читам. Ја сам велики поштовалац Његошевог лика и дела. И пре свега проучавалац. У ствари, управо пишем обимну монографију о њему. Дозволите да вам се представим, Никола Радовић, надам се да нисам сувише наметљив.

Бранко је у глави на брзину прочешљао сва имена из студентске литературе која су се бавила Његошем, ово му није било познато.

– Не, нипошто, ја сам Бранко Миленковић, предајем књижевност у једној београдској гимназији. Тачније, српски језик и књижевност, али језиком се програм слабо бави, то јест граматиком. А увек се одушевим кад сретнем љубитеље књижевности, како ја то волим да кажем: духовне сроднике у овом времену ишчашеном из зглоба.

– Да, то сте баш лепо рекли. Све је у ово време наопако, и то занемаривање језика, и духовно блато, и погрешне идеологије и системи вредности којима се људи затупљују. Јесте ли чули да су у мојој Црној Гори Његоша избадили из школске лектире? Недопустиво! Зато што се у његовим делима исувише пропагира српство, што никако не одговара овој владајућој елити и њиховим циљевима. Али, ето, зато постоје људи као ви и ја, часни, који су спремни да се боре за праве вредности и можда ћемо изградити и неки бољи свет, ко зна. Штета што нас нема више таквих, могли бисмо да изведемо духовну револуцију, хаха.

– Сумњам у то, али нека вам буде. А та монографија коју пишете, нисам чуо да је нешто такво у изради, иако се трудим да пратим културна збивања, и овде, и у региону. Ко стоји иза тога?

– Па ја, знате, радим за једну невладину организацију, и они су одобрили овај мој пројекат, сигурно неће они из министарства да ме финансирају, њих то не занима. Али, нађе се неко ко ће да негује нашу традицију и да подржи оно што је добро. Знам, многи су писали о Његошу и рекло би се да ту нема шта више да се дода, али моја монографија биће најобимније и најсадржајније дело о Његошу до сада, ту ће се на једном месту наћи сабрано све о њему, чак и они детаљи који су скоро непознати или познати само реткима, разјашњења свих контроверзи везаних за њега. Пишем је већ годинама и мислим да сам близу краја. Идем његовим трагом, посећујем места у којима је боравио, истражујем по архивама...

– Веома занимљиво...

– А пишем и поезију. Намеравам да ускоро издам своју збирку. Можда је чудно што се до сада нисам афирмисао, али, како се каже, никад није касно. Рекосте да сте филолог, па послаћу вам своју збирку на мејл, ако желите да је погледате. Значило би ми ваше мишљење. Имате мејл, претпостављам?

– Да, наравно, погледаћу – збуњено је промуцао Бранко и издиктирао странцу своју имејл адресу. Није имао обичај да тако брзо ступа у контакт са људима које први пут види, човек му се учинио као јако брз и непосредан, можда исувише по његовим сопственим мерилима, али није у томе подозревао никакву опасност. Мејл је и иначе давао свим својим ученицима, да би могли да му шаљу своје литерарне креације и ту и тамо нашла би се по која вредна пажње. А откад зна за себе, другови, колеге и познаници који пишу, обраћали би му се са молбом да погледа њихове радове, тако да то за Бранка није било ништа ново, осим што је сада у питању била потпуно непозната особа. Ипак, нешто га је неодољиво привлачило код тог човека, можда оно ирационално у њему самом.

Наредних дана, у школи, Бранко је и даље размишљао о свом новом познанику. Пар дана након њиховог сусрета,

Никола му је заиста послао своју збирку на мејл. Бранко је са радозналешћу прионуо на њено читање и утисци су му били подељени. Изненадио га је лирски субјекат који је неочекивано искрсао пред њега из стихова. Јесте да није знао ништа о аутору, али некако га није тако замишљао. Ту је провиривало нешто много крхкије, осетљивије, него што је стекао утисак након првог контакта. И у неку руку повређено, озлојеђено; сујета која тражи оцену а истовремено је се плаши и зато привидно игнорише. Личност која је из њих провејавала, била је много занимљивија од самих песама, које нису одавале неки посебан таленат. Углавном лирика исповедног карактера, љубавна, социјално-патриотска и понека рефлексивна. Стихови слободни, али са чудно застарелим инверзијама понегде, да би ваљда звучало поетскије. Бранко се мало чудио да неко још увек озбиљно пише патриотску лирику, ионако та врста поезије никад није била његова *cup of tea*. Љубавне песме имале су извесну топлину, искреност, иако језички и стилски недоречене и непрецизне, понегде чак и конфузне. Као да је осећање на моменте превише јако да би стигло израз, стало у њега. Или се ипак радило само о мањку талента. Бранко се колебао. Био је на муци. На крају је урадио оно што чини за своје ученике, у свом коментару обазриво и као узгред осврнуо се на недостатке, као на нешто што се да само мало дотерати и усавршити, па да све буде најбоље могуће (могао је и да их не помене, али Бранко је имао ту особину да је увек морао да буде искрен, чак и кад се то не тражи од њега), а фокусирао се на оно што је мислио да је добро (увек се тако нешто може пронаћи ако се жели). У овом случају то су били повремена нежност и лирска топлина, као и својеврсна иронијска дистанца за коју му се учинило да је аутор показује у односу на своје дело. Све то срочио је у један дужи мејл и послао га Николи. У одговор му је стигла захвалност на поклоњеној пажњи и времену и пријатељски позив на чашицу пића и разговора о књижевности. Бранко је пристао. Сада је стајао у

учионици, загледан у Његошев портрет на зиду. Сваки пут кад га би га погледао, сетио би се Николе. Његови љубавни стихови, поред општих места, имали су понеки леп детаљ, али много су одисали Његошевом песмом *Ноћ скупља вијека*. Сувише је у њима било звезда, слућеног уместо јасног телесног додира, пољубаца продужених у бескрај. *Цјелов један ноћи цијеле*. Шта је ту уопште оригинално, питао се Бранко, где престаје Његош а почиње Никола?... И то лице које га је гледало са слике чинило му се све познатије, те контуре лица, та брада која га уоквирује, тамне, дубоке а живе очи... Само што је Његош био двометраш, а Никола... Одмахнуо је, смејући се сам себи. Шта све човек не може да читава...!

Једне вечери нашли су се на договореном пићу, у неком кафеу где је Никола обично залазио. Бранко није много излазио увече. Прво што је запазио је да му Никола више не персира.

– Е, хвала ти што си прочитао моју збирку. А знаш да сам се двоумио да ли да ти је пошаљем. Било ме је срамота да пред неким оголим своју душу, себе изнутра.

– Па зар ниси рекао да ћеш је објавити? Онда ће свакако многима бити доступна и изложена, зар није у томе поента објављивања?

– Ма јесте, али опет... Ја, знаш, пишем за свој грош. Хвала ти за леп коментар, прија, али ни похвале ни покуде не утичу нарочито на мене. И збирку ћу издати пре свега за себе. И не шаљем своје песме часописима или, не дај боже, на конкурсе. То ти је све намештено...

– Не знам, и ја помало пишем, али нисам никад нигде слао...

– Заиста? Лепо. Али, кажем ти, све ти је то, брате мој, корумпирано. Као и цело друштво, у овим нашим земљицама. Једном сам баш питао председника, тад је био на тој функцији, неко време у младости радио сам као новинар за један наш познати лист; питао сам га: „Хоћемо ли ми икад

постати уређено демократско друштво у којем неће царевати мито и непотизам?" Знаш шта ми је рекао, да се свакако иде ка томе, да ниједан грађанин не сме у то сумњати, већ да се то и може постићи једино личним залагањем и примером... И остала празна слама. А онда ми је незванично, у неформалном разговору, објаснио неке ствари везане за тренутна збивања. Јако је интелигентан човек, и приступачан, и сад ми се јави кад се понекад сретнемо; од многих ствари које се говоре о њему, знам које су истините а које не. Али, добро, то је сад нека друга прича. Никад није све до једног човека, него естаблишмента, назови елите која се формира око њега. Толико је апаратчика који се ухлебе на државним јаслама па воде харанге на неистомишљенике. Ја нисам ушао у политику, јер на постојећој сцени за мене нема места. Мени многи у земљи замерају да је мој национал-патриотизам много слабији од привржености идеалима српског витештва и косовске слободарске искре. То су били и Његошеви идеали; светлост и светост обилићке жртве и херојства никад не смеју да буду погажени, заборављени или замењени неким тренутно-актуелним, наметнутим, често и измишљеним флоскулама... Али нећемо сад о политици, о томе ионако бистрим са многима, нећу са тобом. А имам и сценарио за филм у глави, испричаћу ти касније...

Док је његов саговорник испијао пиће за пићем, Бранко је пијуцкао своје пиво и осећао се све нелагодније. Све што је Никола говорио није било невероватно и немогуће, али ипак му је деловало неуверљиво и примао је информације са великом скепсом и резервом. Ко је тај човек? И шта он уопште зна о њему, осим оног што сам прича? А он прича много, али питање је шта је од свега тога стварно истинито... Како је време пролазило, разговор је попримао све чудније ноте, уплитале су се ту још понеке личности из јавног живота, искрсавале неке прилично бизарне слике и Бранко се, осетивши да му је у тој необичној атмосфери пиво мало почело да удара у главу, и да се све теже концентрише,

опростио од познаника. Ипак, контакт са Николом није прекинуо. Видели су се још по који пут, кад би Никола долазио из Црне Горе, јер је тамо живео; у Београд је само повремено навраћао. Разговор би тад текао нормалним током, дотицали би се неких уобичајених тема, о животу, породичним приликама. И опет би главну реч водио Никола, Бранко није волео да много говори о себи, а Николи као да то није сметало. Није га нарочито запиткивао. Говорио је о пословима којима се у том моменту бавио, мада Бранку никад није било сасвим јасно да ли их он ради за неког, или чисто од своје воље, нити је тачно разумео природу тих разноликих послова. Изгледало је да познаје мноштво људи са којима је у непрестаној вези, називао их је својим саборцима, и да је непрестано окупиран нечим битним. Причао је и о својој породици, о неслагању са родитељима, о младости, о бившим девојкама, супругама, деци. „Ако се људи деле пре на досадне и занимљиве, него на добре и лоше, како је рекао Оскар Вајлд, овај Никола свакако спада у занимљиве“, мислио је Бранко. Па опет, никако није могао да докучи до краја истину о свом пријатељу. Гомила података, непроверених и без могућности да се провере, и једно велико ништа. То га је нагонило да и даље инсистира на наставку комуникације, не би ли решио енигму која га је мучила. Знао је да Никола повремено запада у необјашњиве кризе, изазване непознатим узроцима. Деловало је да и он пати од од понављаних судара, конфликта, али са ким, са људима, са светом, са реалношћу? Увек на опрезу, увек са гардом према потенцијално непријатељски наклоњеној страни, спреман за напад као превентивну одбрану. А од чега или кога је имао да се брани? Је ли и он један од оних осујећених на свом зацртаном путу, па се изгубио а да то и не зна, окусивши „прве капље из чаше отрови“? Такође, неочекивани „напади“ поверавања и блискости смењивали су се код Николе са хладним и исто тако непримереним и несхватљивим неповерљиво непријатељским ставом потпуног странца. Нешто ту није

било у реду. И нехотице, Бранко је све више времена и енергије трошио на размишљање о том необичном човеку. Но, ма колико мислио о њему, мисао га никуд није водила, увек би наишао на зид, запао у ћорсокак. Стално се вртео у круг, уплевши се у лавиринт из којег не може да пронађе излаз. А излаз је ту негде, надохват руке, само га он не види...

Једном приликом, на растанку, Никола му је саопштио: „Идем у Италију, у Рим, на неко време. Знаш да је последњи период свог живота, Његош, болестан, провео тамо. Морам да испитам какве је трагове оставио иза себе, да осетим ту атмосферу... А нашао сам и неки хонорарни посао, у једној редакцији, то је нешто на чему радим већ дуже време... Тако ћу да комбинујем посао и своје писање. Ако будем могао, и остаћу тамо. Овде ме одавно више ништа не везује.“

Неколико месеци нису се видели, ни били у вези. Бранку је једног дана на школу стигао коверат са збирком у њему. Значи, ипак ју је објавио; понешто од оног што је причао свакако је било истинито. Можда ће онда и монографију ускоро довршити. Поново је прелистао Николину збирку, овог пута више се задржавши на социјално-патриотској поезији, коју је оног прошлог само прелетео. И опет су му упали у очи небројени његошевски мотиви, поједини делови као да су тоном и мисаоном подлогом, само мало модернијег израза, не више у десетерцу, директно преузети из Горског вијенца, попут својеврсне поетске вежбе, копије, покушаја стварања „на Његошеву“. Па добро, и несвесно га је правдао пред самим собом, не треба бити тако строг, Његош му је узор, природно је да ће се осетити његов утицај... Бранко није знао ни да се Никола вратио из Италије, није му се јавио. Захвалио се мејлом на поклону, и веза се поново успоставила. Додуше, Никола је све ређе долазио у Београд, па су више комуницирали електронски.

Приликом једне од тих преписки, Никола је поново био у свом елегично-патетичном елементу. Бранка је и раније збуњивао тај анахрони романтичарски став и заједно са исто

тако превазиђеним идеалима за које се Никола наводно залагао, сматрао га је више позом, него стварним уверењем или осећањем. Овога пута Никола је отишао мало даље него иначе, деловало је да му се, опет незнано зашто, „у Ад свијет претворио, и сви људи паклени духови“. Говорио је о бесмислу свих људских настојања и напора, о томе како треба часно и без кукавичког освртања, као сваки исконски ратник, окончати овоземаљске муке, како му се можда и самом ближи крај.

– Дај, Никола, откуд такве мисли – узвратио је Бранко. – Још је рано за умирање. Теби је колико, тридесет осам? А нема више ни ратова у околини. Ако си баш запео, увек можеш да се придружиш Легији странаца, мада не знам колика је њихова старосна граница за упис...

– Баш духовито. Не примају они преко тидесете. Али зато постоји украјинско ратиште. Тамо се браћа Руси боре за православље и правду, насупрот мрском западњачком утицају и агресији, злу које се шири, као што је некад турска сила претила да пороби и потурчи остатак света, бљујући на њега отров своје адске душе. Антиглобализам. Има се још за шта дати живот и отићи достојанствено. Али, можда ни то неће бити потребно, не осећам се најбоље, могуће је да нећу ни дочекати следећу годину...

Бранко је остао у чуду. Није му било схватљиво како може тако да говори неко ко има децу, некога за кога је одговоран, коме је потребан... И откуд му одједном те идеје о умирању, одласку са овог света? То је дефетизам, шта би рекао његов Његош на то? Оно, јесте да је он умро рано, наводно од туберкулозе, али био је борац. Чекај, колико је тачно имао Његош кад је умро?... Бранко је потражио годину рођења и смрти, те бројке никад није памтио, одузео је једно од другог и број који се појавио на трен га је испунио језом. 38. Не, није могуће... Да ли он стварно умишља да је... Ма, сулудо, и мени свашта пада на памет, чиста случајност, ко зна шта је њега спопало...

Никола се изненада јавио једне вечери и позвао Бранка да се нађу у граду. Седели су у башти неког кафеа, као два стара знанца. Било је лепо и ведро пролећно вече. Небо прошарано крупним звездама. Ћаскали су необавезно. Никола је говорио како планира да објави још једну збирку коју је у међувремену написао. Није поменуо монографију. Причао је Бранку о задацима који му предстоје, о едицији коју негде уређује, о интервјуима са писцима из земље и окружења за које Бранко никад није чуо. Он сам имао је више академски приступ и није се много бавио алтернативном књижевно-уметничком сценом. Можда је и то био један од разлога што му је Никола био тако интересантан, он је био увид у свет који је Бранку увек остајао ван видокруга, а интригирао га својим постојањем. Спомињао је и сукоб са неким људима из политичког врха којима никако није мило то што он има да каже, али он свакако није од оних писаца што ћуте или се посипају пепелом. А понајмање их се плаши. У једном моменту, Никола је застао са причом и показао Бранку на небо.

– Види их само, како бљеште. Као да је свод стварно засијан брилијантним прахом. И ја сам га толико пута преклињао да ми открије тајну, је ли његова књига мудрости отворена „да твар слави Творца и творчество, или да на њеном листу чита прекомјерно ништавило своје“. Их, тај Његош, то није био само песник, него људина. Ако и владика, могао је да има коју хоће, све су жене биле слабе на њега. Па читао си Ноћ скупља вијека, песма над песмама! Све, све је био, и свештеник, и владар, и мислилац, и политичар, и љубавник, и визионар... У свему велик... То је живот достојан Човека са великим „ч“...

Бранко се загледао у очи свом пријатељу. Гледале су у заносу пут звезда и гореле неким нездравим сјајем. Претрнуо је. Кроз главу му је пролетела *Проклета авлија* и Ћамилово „Џем султан – то сам ја!“ Оно што је одавно подозревао, у тренутку га је забљеснуло сигурношћу спознаје. Тај човек

пред њим опасно је и незаустављиво тонуо у лудило идентификације и мегаломаније. Ако не још сасвим без додира са реалношћу, свакако се отиснуо на пут без повратка. Осетио је како га дубоко жали. Али како да му каже? И шта да му каже? Очигледно је да нема увид у своје стање, да је дубоко забраздио. Заробљен у једном туђем времену, времену мртвог човека, давно истеклом, али га он осећа као своје. А свог и нема.

Враћали су се кући делом пута заједно. Никола је и даље причао, али Бранко га више није слушао. Знао је да се више никад неће видети. Енигма је решена. Слутња се обистинила. Док је било наде да исход може бити и друкчији, имало је смисла њихово дружење. Овако, да га опет види, Бранку би пред очима увек било само једно: болестан човек којем не зна како да помогне. Није човечно да га подржава у болесним фантазијама, да их потхрањује. А не би могао да се носи ни са теретом нехотичне увреде, како би то без сумње Никола примио, кад би схватио... Поднети тај поглед разочарања и прекора услед начињене му тешке издаје... И рађање дубоке мржње, вероватно. Јер сви су, стално, против њега, подмећу му препреке, замке, осујећују га на путу славе и заслуженог признања, омаловажавају га, неће да виде ко је он заправо, а сад је и Бранко један од њих!... И још гори! Обмањивао га је, претварао се све време... Као врела киша пљуштале су у Бранку претпостављене Николине мисли. Не, не може му се помоћи. Кад су се коначно растали, наравно, уз обећање о поновном сусрету, Бранко је једно време стајао сам. Гледао је у оно исто запаљено небо које су обојица малочас посматрала, знајући притом да гледа у прошлост. Ко би рекао – звезде су изгледале тако стварно, скоро опипљиво; сијале су тако јако, готово да је могао да осети њихове зраке на кожи. Тако је и са животом, и са људима, мислио је. Једног тренутка су поред тебе, видиш их и чујеш, чини ти се да су заиста ту, и ужасно ти је тешко да појмиш да је већ следећег момента то само привид, прошлост која још сија у теби. Одзвања. И Никола,

иако је до пре пар минута био још део његовог живота, неопозиво је уронио у прошло. И колико још других, драгих особа!... Па шта нам онда остаје после толико растанака? Нешто му је, однекуд изнутра, говорило да ипак тако мора да буде. Има крајева, али има и нових почетака. Ослушнуо је дубоко у себе и зачуо уједначено пулсирање свог скривеног била. Његов унутрашњи часовник равномерно је откуцавао своје специфично време и и даље ишчекивао сапутника са којим ће му се казаљке преклопити.

Клод Моне – Шетња – Дама са снџобраном

Поезија нашег доба

Тодор Бјелкић | БАЛАДА О ЈАБЛАНУ

Од снега се разболели дани,
и сунце зубато пало у блато,
и ветри, зимом наоружани,
у село сели
ветрови бели.

И птице се смрзле у лету,
нежна им крила магла овила,
а најсрећнији на овом свету,
оџаци снују
снежну олују.

И тврдо спава шума ћелава,
и мукло сече секира дрвосече,
а када ноћ луда заурлава,
грана грану
милује по длану.

И један јаблан пупољке сања,
у сну му пролеће на уму,
а снег опада са нежног грања;
чујеш ли јеку:
то јаблан секу...

Иван Гаћина | ХАРМОНИЈА СРЦА

У одаји срца мину тешке боли
кад тајанства неба очарају душу,
запјене се вали када морнар воли,
а вјетрови судбе бродовље отпушу.

Праскозорне наде сунце осоколи
хармонија срца кад разблажи сушу,
клонула се љубав уз његу преболи
кад ударје жари хладнодајну тмушу.

Вртоглаву младост док заводи зима
у предворју снова провиђење спава,
а барку од страсти луна преузима.

Озвјездану раскош разгрнут ће лава
и кроз мноштво тајни заблистати рима
кад у срцу сване оцвјетана јава

Душан Стојковић | ТУЖНО СУНЦЕ

Пијан од снова,
који су стари као и мој капут,
бленуо сам у јутарњу росу
у њеним очима
слушајући мелодију њених речи
тужнију од седме симфоније Брукнера.
Рекла је,
док је стајала испод лампиона,
да сам млад
и да много тога не знам,
да много тога нисам видео,

да много тога нећу видети
и да ни џаком не може да ухвати мој дух,
а камоли да га стави у џеп капута.
Сећам се
да је још рекла
како бих требао да престанем да штедим,
и новац
и време
и себе
и да одем да се напијем,
да плачем,
вичем,
певам,
да се свађам и мирим,
да се заљубим
и волим,
и све то без ње.
Веровало сам
да би се могла десити нека нова љубав,
луда љубав
у коју су веровали надреалисти,
али ипак...
отишла је у бездан.
Дошло је време да прихватим то што ме не прихвата,
и да се помирим са тим
да ћу ипак морати да умрем више од једанпут.

Милица Тасић | КРВАВА ПРАЗНИНА

Челичне гране секу зенице
на пола,
а ватра се разлива
по лицу твоме.

Пробушеним очима
празнину видиш
док је жена с очима
пустињског песка љуби.

Округле јој очи
гледају кроз твоје пужеве
уши демона што звера.

Стопала ти вире
док пробијаш шарену чежњу.

Две камиле на црвеном небу
жедне се смеју
док вечераш на белом облаку
последњу визију жене.

Момир Миодраг | УСНУЛИ ТРАГОВИ

Ноћас ћу доћи у твоје снове,
оркани снажни надуће једра,
таласи блудни разбиће хриди,
страсно ћу љубити твоја недра.

Месец ће скрити мојом сенком
стидљиву белину твога тела,
ући ћу мазно у твоју бразду
и жедан пити с твога врела.

Зарићу снажно – нека заболи
вучје канџе у твоја бедра,
с уснама врелим стопићу крике.
да се пробудиш осмеха ведре.

Гасиће свици своје лампе
кад се из снова препустиш јави,
да смо се ноћас волели страсно –
казаће тек мали ожиљак плави.

Ивана Конатар | БУДИМ СЕ СРЕЋНА

У оне сате, тихе и снене
који остају само за нас
увијек си близу,
увијек уз мене,
сигурност моја, утјеха, спас.

У оне сате кад вријеме стане
кад се шутњом казује све,
залог си мој
за срећне дане,
мој пут у срећу, у мирне сне.

Будим се срећна сваког јутра,
исти ће дан сванути сјутра,
у теби имам све,
све што ми треба
воде и сунца, земље и неба.

Будим се срећна због наших сати
јер ти ћеш увијек највише дати,
у теби имам све,
све што ми треба
воде и сунца, земље и неба.

Ту поред нас | Јованка Стојчиновић Николић

ОЗБИЉНЕ СТВАРИ

Испијајући црну кафу из бијелих порцеланских шоља
Разговарамо о озбиљним стварима
Откривајући једна другој Оно што до сада нисмо

Показује ми избодене прсте иглом
На старој сингерици
Коју мора што прије да поправи
Како би укрпила сва годишња доба на кецељи
И све тајне Споља и Изнутра да ушије

Хиљаде опроштајних писама И важних разговора

Улица без живе душе на њима
И ћошкова гдје рука не досеже

Загледајући у своје модре игличасте рупице
На јагодицама прстију тихо прозбори

Тешко ми је кад видим да се свијет распада
А до сада смо од овога живјели

ТРКА

Поставили нам стазу у непознатом предјелу
На старт једнако пристижу и мртви и живи
Мада није поштено да имају стазу
И они који у својим ногама
Немају кораке

Неки трче обучени у сомотно одијело

Неки свучени до голе коже
А не знају да је и немају

Неки за туђим срцем док имају даха
Неки у историју с разлогом и без разлога

Прљави и замашћени Жути и румени
Троми и разгаљени Видовити и слијепи
Са Богом у зубима
Вјетром и кишом Ватром и водом
Мраком и зором
С надом и падом Трче да стигну

На циљу чека Свјетлост
Побједник је онај кроз кога прође

ПОСТАВЉАЊЕ ЦИЉА

Сјећам се из младости
Уских дрвених степеница
Испод музејске зграде
На чијем се врху окупило
Неколико средовјечних госпођа
Сатима расправљајући о неважним стварима

Говор се руши у звоно на оближњој цркви
Које се оглашава најјаче што може

Сачекам тренутак
Додам осмијех на лице
И кренем горе

Сиђите да се попнем

Госпође се једна у другу загледаше
Без иједне изговорене ријечи и покрета
Мирно посматрајући размак између степеница

Примијетила сам да им се не жури

ПОДИЗАЊЕ СВЈЕТЛОСТИ

Скотрљала сам се низ степенице
Таквом брзином да нисам успјела
Од тијела направити скулптуру

Устала сам и тражила се Горе
На почетку пада

Како тада тако сваки дан
Док силазим размишљам
Шта ми се још могло десити
Да нисам устала

И како је сваки силазак
Избачен у тијело Оног
Који живи од своје тежине
Неизвјестан

ПРЕОБРАЖАЈ

Свако јутро прије одласка на посао
У спаваћој соби за столићем са двије ладнице
И огледалом
Утрљавам крему на лице
И размишљамам шта се још може спасити из младости

Зид иза мојих леђа раздваја ме од Свитања

И ништа ми важније не преостаје
Него да широм отворим прозор
И удахнем Свјетлост
Као врелу јутарњу кафу

Осјећам како се ту више ништа не може да догоди

Осим Ријечи које је вријеме у часовник записало
И шесту деценију своју тајну мисао откуцава

Трнци који се из пета пењу у главу
Опомињу ме да кренем

Успут до посла Свјетлост ме
У себе Преобрати

О ПЕСНИКИЊИ

Јованка Стојчиновић Николић, песник, прозаиста, есејиста и културни посленик, рођена је 1952. у Ритешићу код Добоја. До 1998. године радила у Средњошколском центру и Гимназији у Добоју, као професор. Од 1998. до 2010. била је директор Центра за културу и образовање у Добоју.

До сада је објавила 15 књига поезије: Звијезда скитача (1975), Тијесно небо (1994), Самоћа руже (1995), Голо сунце (1996), Камен моје крви (1996), Босо биље (1997), Оскоруша (2000), Горка свјетлост (2002), Кључаоница - Изабране и нове пјесме (2003), Облик свјетлости (2006), Мрак од чистог злата (2006), Тамно око улице (2009), У првом лицу (2011), Тамно око улице, 2. издање (2011). Тринаести степеник (2014), Одабрани час (избор из поезије, 2015).

Сарађује и објављује поезију, прозу, књижевну критику и есејистику у часописима и књижевној периодици.

Поезија јој је преведена на више страних језика (руски, италијански, немачки, румунски, бугарски, македонски, енглески, јерменски, словеначки, украјински, пољски).

Добитница је значајних награда и признања.

Била је председник Удружења књижевника Републике Српске од 2012. до 2016. године.

Живи и ствара у Добоју.

Надежда Петровић – Букоњска шума

Песник из расејања | Александар Стевановић

САМО ТИ

Осећам твоје очи у сваком мраку.
Слутим твој лик у магли.
Твоја коса ме дозива ветром,
твој дах ме носи...
Да ли си увек постојала у мени?
Да ли су све моје песме написане за тебе?
Да ли ме је твој бол болео,
да ли ме је твој смех веселио?

Еј, Калимеро мој,
чувај ту тајну,
јер живот није фер.

Само...
Само ме покрени куковима,
зароби рукама,
и смисли реч, једну реч.
Реч никада изговорену,
реч најлепшу,
да ти њоме кажем ко си,
да ти кажем шта си;
да уздрмам снове и јаву,
знано и незнано.
Јер ја...
Јер ти...
... само ти.

НЕ ГУРАЈ МЕ У РЕКУ

Не! Немој ме гурати у реку.
Вода ће ме однети
далеко, далеко...
Не чини то,
ја извору тежим.
Тамо сам нешто оставио,
тамо сам нешто изгубио,
тамо сам се заборавио...

ПОСЛЕ ГОДИНА СВИХ

Не питај ко сам.
Не питај шта сам.
Ето, старац сам као и ти.
Долазим сломљен и посве сам,
задњи пут пошту да одам.
Не питај шта хоћу,
нити коме дођох да се поклоним,
Зар не видиш да опроштај искам?
После година свих,
бескрајних лутања путевима дугим,
вратих се покоран и тих.
Дечака ја тражим,
баш међу овим дрвећем, лишћем.
И нема га.
Само стаза којом је газила та нога лака,
као да се и сада познаје стопа свака.

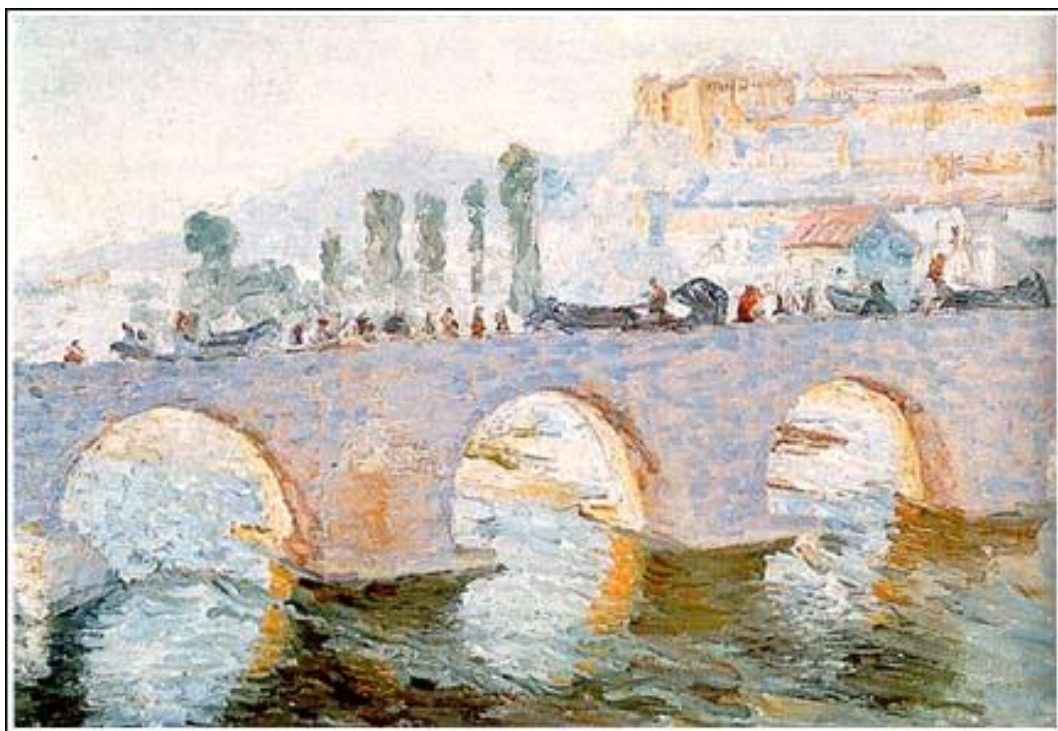

О ПЕСНИКУ

Александар Стевановић

Рођен је у Ужицу, 21. априла 1978. године. Основну школу и гимназију завршио је у Ивањици. Дипломирао је на Правном факултету у Београду. Од 2006. до 2010. Године је радио као правни саветник у тимовима одбране Драгољуба Ојданића и Бруна Стојића пред МКСЈ у Хагу. Од 2010. године до 2016. године радио је као правни сарадник у тиму одбране Радована Караџића.

Пише кратке приче, приповетке и понекад песме.
Живи у Холандији.

Милан Миловановић – *Мост цара Душана у Скопљу*

Млади пишу | Кристина Сузић

МИСАО

Као бомба бачена у понор
Изблелих осећања које је срце писало,
Тихо и нечујно она је тумарала,
Једна несмотрена и непожељна мисао.

Судбина упорно саплиће
И поставља велике препреке живота.
Мисао тмурне нити расплиће,
Па те крилима анђела обмота.

Кроз громове и олује нестварне,
Води те, прати и чува.
Када мисао негујеш, све нестане,
И сам ураган што стално дува.

Размисли. Можда те божанствен тренутак
Баш чека иза Хималаја.
Свака грешка доживи свој губитак,
Док те мисао води до раја.

МИ

Често се питамо
Шта се бре ово догађа?
Убеђујемо да није ништа, па док лутамо и скитамо,
Нас топ туге константно погађа.

Не мора нико да лута, скита и пати,
Ово је једна загонетка проста.
Загонетка коју нико не жели да схвати
И која је тражена у подсвести доста.

Између та два света, невиности и пакла,
Рачва се људска мисао створена од стакла,
Да узроци ратова и сукоба су једино људи,
Чак иако нисмо знали да нама се овде суди.

Танка је линија гордости и поштовања,
Насупрот границама времена и стања.
Кад бисмо поклањали душу и свакакве ситнице,
Сунце би окупало свако људско лице.

Узроци, узроци, чему постојите?
Зашто наша пуста срца бојите?
И када свет буде бољи, ми нећемо бити ти,
Ти људи јер смо ми, једноставно, ми.

ПАХУЉА

Дуж бурних месеци и несмотрених дана,
протезала се нит љубичице и лана.

Кроз капи росе и летње кише,
крхка пахуља борила се да дише.

Ватра у лампионима битку руши
мрачних звезда на ивици времена.
Снег пада, удвара се наивној души,
пре но што наиђу срца ледена.

ПАТЊА

Попут имагинарне, оштре стреле
што погоди речима у груди,
осетимо емоције снажне, вреле,
што изазивају сурови људи.

Као безосећајна карма,
патња је привезак људи.
Кад срећа се угаси, собу испуни тама,
судбина проклета упорно суди.

Срце прорезано на два дела,
нагна сузе безвољно низ лице.
Душе спојене, али одвојена тела,
исто као пиштољ без убице.

Као што небо јеца у себи,
па вришти кроз муње и громове,
тако ни човек патњу показао не би,
кључем туге затворио је болове

О ПЕСНИКИЊИ

Кристина Сузић

Рођена је 23. октобра 2002. године у Земуну. Ученица је првог разреда гимназије. Поезију је почела да пише од малена, али јој се више посветила када су јој осећања постала интензивнија. Своје емоције претаче у стихове. Њен таленат је и цртање.

Пре неколико година песме су јој биле објављене у *Вечерњим новостима*.

Есеј | Душица Чукић

РУЋИН - "СУВИШНИ ЈУНАК" ЈЕДНОГ ДОБА

"Јунак тридесетих година" у Русији био је "декабриста" – аристократа, војно лице и човек политичке праксе, а "јунак четрдесетих" своје образовање стицао је на Московском универзитету - поезија, наука и филозофија били су у центру његових интересовања и одушевљења. Таквог једног човека, "непрактичног витеза речи", приказао је Тургеев кроз лик Руђина који представља још једну од варијанти *сувишних људи*, али не и понављање оњегинско–печоринског типа.

Иван Сергејевич Тургеев био је непрекидно у центру пажње руске књижевне критике. Живећи у иностранству добио је, први међу руским писцима, признање "великог романописца", а популаризовање руске уметничке литературе на Западу било је предмет његових сталних заузимања и брига. *Параша* (1843), прича у стиховима – донела је Тургееву књижевно име, а *Ловчеви записи* (1852) постали су најкрупнији догађај не само у књижевном, већ и у јавном животу тога доба. Овде Тургеев приказује лик господара-поседника и лик сељака-кмета са отвореном симпатијом према бесправном народу, изобличавајући неограниченог господара "сељачких душа". Због *Ловчевих записа* Тургеев је прогнан на своје имање Спаско, где је боравио до новембра 1853. године. Три године касније (1856) објављује роман *Руђин*, који је био почетак низа његових осталих романа (*Племићко гнездо*, *Уочи нових дана*, *Оцеви и деца*, *Дим*, *Новина*). Од 1861. године па до краја свог живота - до 1883. године, Тургеев је живео у иностранству.

У "Суровом веку" Николаја I, у добу моралног и менталног геноцида, расло је, сазревало и духовно се развијало поколење "људи четрдесетих година". Разумевање смисла живота и његових супротности, као и изграђивање

јединствених погледа на свет, постало је основни задатак људи четрдесетих година.

"Идеалисте и сањалице, романтичари у души и реалисте у стварању, промашени и немирни људи, мучени горчином мисли и досадом принудне празнине живота – они су утеловили у себи онај тип руских људи који су у устима новог поколења – "људи шездесетих година", "људи дела" – остали са називом *сувишни људи*".

У центру интересовања људи четрдесетих година била је поезија, наука и, посебно, филозофија (нарочито Фихтеова, Шелингова и Хегелова). Док је Фихте нарочито наглашавао стваралачку моћ човекове свести, човековог "ја", у Шелинговом филозофском систему најважнија је била улога уметности. Најталентованији представници људи четрдесетих година изашли су из "кружока" напредне московске младежи чија су основна интересовања била филозофска, литерарна и научна. Кроз ликове Покорског и Лежњова, Тургењев је у свом роману *Руђин* (1856) описао живот такве средине, а кроз лик Руђина приказао надахнутог говорника и активног учесника књижевно-филозофских московских друштава тога доба, чије се умно и духовно богатство расипало бесплодно. Руђин, као и људи попут њега, није пронашао свој животни позив, нити је успео да се оствари ни у једној делатности, а ни у љубави.

Биографија Тургењевљевог јунака стоји изван хронолошког оквира сижеа – у ток приповедања уткана је Лежњовим сећањима о Руђину. Јунак Тургењевљевог романа пред читаоцем се појављује као потпуно формиран човек. Иначе, карактеристика свих *сувишних људи* јесте да, иако су још увек млади, себе доживљавају као потпуно формиране личностикоје теже да остваре своје животне циљеве, али, неминовно доживљавају катастрофу. Ипак, узрок Руђиновог неуспеха не треба тражити само у условима тадашњег живота у Русији, већ и у његовој психологији, у његовој нестраственој природи неспособној да воли. Руђина упознајемо као

тридесетпетогодишњег човека са изузетно развијеним посматрачким даром, са мислима далеко изнад просечног нивоа, сјајног оратора – демагога који верује у своја убеђења и принципе. Он долази на имање Дарије Михајловне, где својом сјајном речитошћу на све присутне оставља изузетно јак утисак. Из сваке дискусије Руђин излази као асполутни победник, а такав је био и раније, што сазнајемо од Лежњова, његовог некадашњег пријатеља: "Руђин се трудио на све могуће начине да потчини себи људе, и потчињавао их је у име општих принципа и идеја, и доиста имао је јаког утицаја на многе. (...) Имао је систематички дух и огромно памћење, а то баш и утиче на младе људе!"⁷ Својом страсном дијалектиком ретко је дозвољавао саговорнику да дође до речи – владао је "музиком речитости"; чак и они слушаоци који нису разумевали о чему говори осећали су да им се пуне груди и пред очима им блиста од његових беседа. Ипак, и поред свега тога, у Руђину као да није постојала она искрена емоција и животност - умео је незауоставно да прича филозофију живота, али није знао да живи живот; знао је да држи слово о љубави, али није могао да је осети – говорио је смеле ствари да би слушао звучност својих фраза којима је побуђивао похвале слушалаца. Руђин пасивно посматра живот који поред њега протиче.

Када је говорио о свом животу и доживљајима, у његовим описима није било боје; ретко се смејао, а "када се смејао, лице му је добијало чудан, скоро старачки израз, очи су му се скупљале, нос му се мрштио"⁸. Без обзира што је имао тридесет пет година, Руђин је осећао да му је младост већ давно прошла, да се уморио и да му је потребан одмор. Поставља се питање – од чега се Руђин уморио. Од паразитирања, или, можда од себе самог?

Насупрот емоционално обогаћеном Руђину са својом интелектуалном штаком, Тургењев представља емотивну,

⁷ И. Тургењев, Руђин, Матица српска, Нови Сад, 1956. година, стр. 67.

⁸ Исто, стр. 44.

страствену и реалну Наталију која својом отвореношћу и природношћу подсећа на Пушкинову Татјану. Њој је Руђин потпуно несхватљив, његов нерад и потребу за одмором она уопште не разуме. Руђин се са њом слаже, дубоко у души зна да је она потпуно у праву, међутим, поводом тога ништа не предузима, већ наставља да, у свом стилу, о томе само беседи:

"Говорио је дивно, ватрено, убедљиво – како је срамота бити малодушан и лењ, како је преко потешно да се ради. Обасипао је сам себе прекорима, доказујући да је причање унапред шта ће да се уради исто тако штетно као и боцкати иглом зрели плод, да је то само узалудно губљење животне снаге"⁹.

Руђин није навикао ништа да ради, према томе, он не може искрено ни да жели ишта корисно да ради. Он свашта започиње, али ништа не доводи до краја, свемужели да се преда, али ни у томе не успева, јер не верује у своју снагу и не поседује сопствена убеђења. Тургењевљев јунак је промашен човек не само у јавној делатности, већ и у љубави. Емоционално обogaљен, неспособан је да прими и узврати љубав, што најтеже пада њему самом. Зато он од почетка до краја остаје потпуно усамљен. Иако Руђин одлично процењује људе, он не уме да препозна и осети љубав, па због тога не примећује колико је Наталија заљубљена у њега. Када то схвати, он ће покушати да вештачки створи љубав према њој, али не са циљем да је обмане и искористи, већ из жеље да и сам осети страст и тако буде срећнији:

"Срећан сам, рече полугласно. Јест, срећан сам, понови он, као да је желео да убеди самог себе."¹⁰

Међутим, када буде видео да је Наталија спремна да напусти све и оде са њим, рећи ће јој како се треба покорити мајчиној вољи, и како им није суђено. Руђин нема ништа против тога да кокетира са женом, али чим дође до нечег

⁹ Исто, стр. 52.

¹⁰ Исто, стр. 82.

озбиљнијег, он се повлачи јер не уме искрено да воли, нити зна шта треба тражити у љубави, као ни у животу уопште.

"Нико се тако лако не занесе као људи без страсти",¹¹ каже Тургењев.

У разговору са Наталијом Руђина највише погађа атак на његово честољубље, то јест када му она каже да "од речи до дела далеко је". Очигледно је да је Руђина заболела истина, јер дубоко у себи зна да је само театрални говорник – и ништа више. Иако он себе ни за шта не криви, стало му је до туђег мишљења, па пише писма Наталији и Волинцову, њеном удварачу и будућем мужу. Руђин се не правда, али ипак пише писма јер не жели да га посматрају као нечасног човека. Дакле, он пише због себе, не због њих. Лежњов, који је некада и сам осетио Руђинову моћ убеђивања и био под његовим утицајем, савршено га разуме, па говори Волинцову: "Ти ми нећеш веровати, али он је све то учинио у доброј намери. (...) О, његов језик је његов непријатељ... он робује свом језику."¹²

Лежњов је јако битан лик у роману *Руђин* јер у потпуности осветљава Руђинов карактер. Он у почетку Руђина описује као театралног човека, неосетљивог према својој мајци којој је ретко писао, још ређе посећивао, а када је умирала није био поред ње; међутим, Лежњов на крају пије у Руђиново име и са искреном топлином у тону наздравља свом некадашњем пријатељу: "Пијем у здравље друга мојих најлепших година, пијем за младост, за њене наде, за њене тежње, за њену веру и чистоту, за све оно за шта су нам срца у двадесетој години ударала и од чега ништа боље нисмо сазнали, нити ћемо у животу икад сазнати... Пијем за тебе, златно доба, пијем у здравље Руђиново!"¹³

У епилогу романа сазнајемо да је Руђин пробао да буде користан: покушао је да спроведе неку аграрну реформу; предавао у школи; чак је и хтео да једну непловну реку

¹¹ Исто, стр. 90.

¹² Исто, стр. 87.

¹³ Исто, стр. 52.

претвори у пловну. Ипак, ни у чему није успео јер је он човек који једноставно не уме да ствара, нити ради било шта практично, јер је такав рад за њега "отуђени рад" којим он не може да се афирмише, већ само да негира себе. Мучио се, лутао и телом и душом, зближавао се са многим људима, разочарао се у све и сваког, много се надао, мрзео и понижавао – али узалуд.

Кроз Руђинов лик Тургеев је представио јунака одлазеће епохе, осудио његову пасивност воље и неприлагодљивост животу, превагу уобразиље и фразерства над способношћу да разуме стварност и живи живот, и приказао колико недостатак емоција и страсти може човека да учини несрећним.

Личности попут Оњегина, Печорина, Руђина, Обломова – типови које су створили велики таленти, живе и данас – у мало другачијим друштвеним условима. То су људи који не чине ништа ни за личну, нити за општу корист; за њих не постоје ствари које би им представљале животну потребу без које не би могли да живе. Иако постоји разлика у њиховом темпераменту, сви они поседују карактере који су у великој мери спутани неповољним друштвеним приликама. Можда би њихово бесмислено (не)делање добило неки племенитији смисао у другачијим друштвеним околностима. Међутим, њихово (не)делање нису само узроковале двадесете, тридесете и четрдесете године 19. века у Русији, већ првенствено њихови карактери и њихова саможива природа. Они су размажени егоцентрици који мисле да су центар света који се око њих и због њих окреће, па, с тим у вези, себи дају за право да повређују људе који то уопште не заслужују, и то искључиво ради личних незадовољстава, хирова и комплекса. *Сувишни људи* нису само по својој природи лишени способности да се крећу и делају по сопственој вољи – њихова апатија и "сплин" резултат су њиховог васпитања, неостварених тежњи и средине у којој се крећу. Сви чланови породице *сувишних људи* имају сличан однос према људима –

презиру њихов "ситан" рад и њихове скучене тежње, иако ни сами не успевају да остваре своје. Они врло добро знају за чим не теже, али уопште не знају шта желе и какав је њихов циљ (ако га уопште и имају) и смисао њиховог делања, што их, између осталог, чини актуелним и данас. Они не знају шта треба тражити у животу, као ни у љубави – плаше се губитка слободе коју и не поседују, па не успевају да се вежу ни за жене, а ни за пријатеље. Вођени идејом о слободи, а не и самом слободом и емоцијама које су им на путу до самоостваривања закржљале, никада не досежу до потпуне слободе. Сви су они пуни самољубља и потпуно су свесни таштине друштва у којем се крећу. Међутим, њихове речи никада не постају дела; они имају своје принципе, али не и снажне унутрашње потребе које би заједно са тим истим принципима представљале њихову покретачку снагу која би им, пре свега, створила потребу и циљ, а потом и пут до остварења истих.

О АУТОРКИ ЕСЕЈА

Душица Чукић је рођена 13. 04. 1983. год. Професор је Српског језика и књижевности у Економско - трговинској школи у Врању, дипломирала књижевност на Филозофском факултету у Нишу. Ужива у својој деци и својим ћацима, руским и јапанским писцима и шпанској музици.

Трагом писаца

Пише: Милена Ћировић

НА ТРОМЕЂИ - ВЕЉКО ПЕТРОВИЋ

Говорити о писцу, значи најпре га видети како ради, шта га на писање побуђује, каква му је позиција према предмету о којем прича као према смислу и теми, у коликој мери предмет диктира дух приче, а у коликој га ствара сам писац. Сва ова питања и одговори могу изразити личност књижевника, уопште. Код сваког постоји рефлескија времена у коме живи кроз приповедачко дело, које рефлектује самог приповедача.

Доба у које се јавио Вељко Петровић је у зони прошлости, али нам то доба по својим основним проблемима и тежњама, ипак, није сувише далеко и сувише туђе. Лепота тематике по времену које обухвата, је спајалачка у смислу везивања наше прошлости са данашњицом.

Рођен је 05. 11. 1884. године и живео у ери болних промена светског поретка, ратова и страдања. Није био пасивни посматрач, већ активни учесник - ратни дописник Првог балканског рата, преживео је нашу највећу голготу Првог светског рата прешавши Албанију, логораш на Бањици у доба Другог светског рата. Са друге стране био је сведок и учесник многих мена и у нашем друштву и у нашој књижевности. Био је културни организатор, управник

Народног музеја, председник Матице српске, члан Српске академије наука и уметности.

Приповедач, есејиста, књижевник и ликовни критичар, Вељко Петровић је, као многи, отпочео свој књижевни пут поезијом и одредио себи правац у тој речи уметности. Његове песме тематски су разнолике: родољубиве, љубавне, рефлексивне и дидактичке. Његова поезија је дочекана добродошлицом, а оснажен је од најстрожих критичара тог времена, Јована Скерлића и Васе Стајића, јер пролазећи кроз три раздобља ратова: два балканска, Први и Други светски рат, разумљиво, постављени су критеријуми у којима су највише патриотске вредности, а Вељко Петровић је песник најпре родољубивих песама, које је објавио у истоименој збирци 1912. године. У последњој строфи песме *Верујте прво*

...

*Ми сви сад знамо: хоћемо слободе
И да смо своји у рођеној кући;
И пре но што нам мач срца прободe
О вољу нашу он ће крто пући!
Ми верујемо! И стиснутих пести,
Са руку наших ланце ћемо стрести!*

прави паралелу између домовине и дома, скоро да их поистовећује и такав песнички израз уграђује у песмама своје прве збирке. Најбоља и најлепша родољубива песма је *Српска земља*. Ритмичко-мелодијски јединствена, емоционално и садржински богата, пуна је родногрудог заноса, који покреће читаочеве вибрације душе и духа.

СРПСКА ЗЕМЉА

*Ово је земља бурјана и драча,
ово је земља подлих сунцокрета,
ово је земља пијанки и плача
легло врапца који ниско лета.*

Ово је земља бурјана и драча.

*Ово је земља гнојна, здрава, јака.
Ал` на њој само штир високо ђико.
Ово је земља чмалих пупољака,
плодове чије не окуси нико.
Ово је земља гнојна, здрава, јака.*

*Ово је земља касног цветања,
ово је земља мразева прерани`,
ово је земља где се много сања,
а бербу мисли туча потамани.
Ово је земља касног цветања.*

*Ово је земља отрована крви,
корење гдено крепког дуба труне,
орлови гину а благују црви,
где се ил` кади ил` паклено куне.
Ово је земља отрована крви.*

*Ово је земља проклета ал` моја;
маћеха моја, моја мати драга;
о, ја те мрзим, јер те нико к`о ја
не љуби тако, моја мати драга!
О, ти си земља проклета, ал` моја!*

Као добар познавалац мађарског и немачког језика, у првој декади 20. века, у почетној етапи свог стваралаштва, превео је велики број песама, а познат је као први наш преводилац немачког песника Рилкеа. Међу мађарским песницима, чије песме преводи, је познат Шандор Петефи и Вељков препев његове песме *Слобода света*, у којој је снажно и јасно изражен патриотизам.

...

*Младости моја, ту ми проси крв;
Нек трубе звук и мачева звек,
Топова рик, угуше занавек.
У налету ка победи,
Атови ржући,
Прејур`те ме, прегазите,
На бојишту нек остане мој крвави леш!*

Може се рећи да је припадао националном соју књижевника, јер своју поезију и приповедачки стил веже за Војводину, област коју најбоље познаје, за коју је везан, у њој рођен и њој се враћао. Сваки наш крај и свака наша покрајина имала је свога приповедача, који се темама и идејама ретко удаљавао од свог завичаја, ослањао се на искуство средине коју најбоље познаје и писао о њој. Вељко је волео свој народ, чију је судбину и дух човека приказао у својим песмама и приповеткама. Његов Раванград (Сомбор) није представио само као слику једног града, већ као историју целокупног друштва са свим његовим унутрашњим и спољашњим катастрофама. Период у коме се уједињују три народа у једну државу Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, је проблем нације, проблем могућности опстанка једног одсеченог и себи препуштеног народног огранка, немилосрдно угрожаваног моћним средствима једне државе. Као реалиста волео је живот онакав какав јесте и какав је могућ. Свој поглед на свет обogaћивао је сазнањима о човеку, унутрашњим поривима који га гоне ка његовим поступцима.

Његова тематска ширина и богатство његових приповедака, од трагичне судбине искорењених и одбеглих из свог природног егзистенцијалног, националног, духовног и језичког простора, преко буђења и остваривања емотивних и еротских потреба и снова младих људи, до ратом и његових разорним последицама обележених књижевних протагониста, тематски су оквири његове прозе обухватили различите социјалне и културне слојеве, као и различита

психолошко-емотивна и интелектуална својства књижевних јунака. Тема и трагична судбина тзв. човека без корена, урбанизација и европеизација српског друштва, модернизација његовог начина живота и понашања, моралне дилеме пред којима се у новим егзистенцијалним условима налазе појединци, и друге особине нове и измењене стварности у којој они живе, сигурно могу, на сличан начин на који их је он видео, наћи адекватан одјек и у прози неких данашњих писаца.

У прозама Вељка Петровића присутна је помисао на различитост, разноврсност карактера, судбина, завичајност, уз сталну пројекцију раздвојености, најпре класне, између сиротиње салашарске и сеоске и бахатог грађанства. Кроз Раванград пролазили су грађани и сељаци, интелектуалци и промашени људи, припадници свих сталежа.

С обзиром на то да је једно време живео у Босни и Херцеговини, открива један нов свет, а затим је дошло откриће Београда, али у свим крајевима увиђа нове проблеме, постаје приповедач регионализма. Његово интересовање су људи који се брзо троше, пропадају, постају промашени и трају свој живот трајно незадовољни њиме. Може се рећи да је писац јаког социјалног осећања, јер понашање појединца објашњава као несклад између човекове природе и његових правих склоности и начина живота који су људи изабрали или су им други наметнули.

Оно чиме спаја прошлост са садашњицом јесте напуштање села, одлазак многих на школовање и по завршеној школи улазе у један свет који им је стран и далек. Да би се прилагодили непознатом свету, раскидали су све везе, чупали своје корење и неприметно венули, истовремено се одвајали од света којем су припадали и никад се сасвим нису стопили са оним који су изабрали за свој. Када се човек одвоји од земље на којој се родио, суочава се са питањем идентитета. Такав начин живота најбоље је описао у приповеткама *Буња*, *Федор* и др.

Петровић супротставља живот оних који су отишли са села, животу у граду. У приповеци „Салашар“ најбоље је представио однос чиновника који се поигравају са њим-сељаком у граду, док сељак на својој земљи је свој господар и независан, надмоћан човек. Господа у вароши настоје да искористе сељака и он постаје предмет неукусних шала. На селу, он тој истој господи на уверљив начин показије да варошка господа без њега не могу, док он без њих може.

Оно што у обимном делу Вељка Петровића оставља снажан утисак, јесте једна целовита визија човека и света.

Песамна и приповедака нема написаних током светских ратова. Тај период му је био период интензивног размишљања, а ратна искуства тражила су тренутак да стваралачки буду обликована. У својој приповеци као да је сам проговорио кроз лик Вула Рашанина, предратног професора Музичке академије, кога је рат зауставио у уметничком делању:

„...Биће времена за компоновање и записивање свих оних мисли, запажања и искустава који су га заузимали свега до рата. Он и сада осећа колико је значајно и оригинално његово схватање исконске везе између речи и музике, па према томе и његово тумачење проблема, такозваног, чисто говорног и чисто музичког изражавања“.

(Приповетка „Препелица у руци“)

Да бисмо сазнали о животу неког књижевника, најбоље говори његова писана реч, која представља пишчеву легитимацију, као што о човеку говоре његова дела.

Да не заборавимо

ЈАРАЦ ЖИВОДЕРАЦ

Био старац и баба, па имали два сина и двије снахе. Они су били врло сиромашни и нијесу ништа имали до једнога јарца. Један дан пошље старац млађу снаху да води јарца у шуму, да му накреше да не би крепао од глади. Она по заповијести отиде с јарцем, али мало час ето ти јарца кући, па се стане дрекењати око куће: "Мехехе!" Старац изиђе и запита га шта му је и што је дошао кући. А он одговори:

– Послао си снаху да ми креше да брстим, а она ми натакла гужву на губицу, па не могу.

Онда старац пошље другу снаху; али јарац онако уради и код ње. Пошље старац сина млађега, али јарац онако уради и њему; пошље старијега, и старијему учини јарац онако. Сад пође бака, узме у рукавицу осјевина и стане просипати за собом, вабећи јарца:

– Јац јацо, јац јацо!

Јарац иђаше за бабом докле тецијаше из њезине рукавице осјевина, а кад нестане, он се онда врати кући по своме обичају и стане га дрека око куће:

– Мехехе!

Опет га старац запита шта му је, а он одговори:

– Послао си бабурину да ми креше да брстим, а она ми натакла гужву на губицу, па не могу.

Старац мислећи да је истина што јарац говори, пође сам с њиме; а јарац исто онако уради и њему. Тада се старац ражљути, и како дођу кући, одмах јарца закоље, одере га, осоли, натакне на ражањ и привуче га к ватри, а мој ти јарац скочи с ражња, па бјежи, бјежи, те у лисичију јаму, а лисица не бјеше код куће. Кад лисица дође, чује да има неко у њезиној кући и не смједо уљећи унутра, него пође од своје куће

невесела и жалосна. Идући тако ето ти пред њу зеца, па је запита шта тражи туда тако невесела. А она му каже да се нетко увукао у њезину кућу, пак сад не смије унутра. Онда зец рече:

– Хајдемо нас двоје да видимо ко би то био.
И тако пођу. Кад дођу пред јаму, повиче зец:

– Ко је у тетиној јами?

А јарац изнутра одговори:

– *Ја сам јарац живодерац,
жив клан – недоклан,
жив сољен – недосољен,
жив печен – недопечен,
зуби су ми као колац,
прегришћу те као конац!*

Кад то чују зец и лисица, поплаше се, па побјегну без обзира. Бјежећи тако наиђу на вука, међеда и лава, па их ови запитају шта им је, што бјеже. Кад лисица и зец виде овако друштво, они се зауставе, па им приповједе шта је и како је. Онда се дигну сви заједно, е да би како увели тету у њезину кућу; али им залуд бјеше мука, јер им јарац свакоме одговори као и зецу. Ходајући тако невесели по пољу и бринући се тетом, сретну јежа, и он их запита шта раде у друштву толики, а они му кажу све шта је и како је. Онда рече јеж:

– Хајде да и ја срећу покушам, да видим ко је то.

Кад дођу пред јаму, повиче јеж:

– Ко је то у тетиној кући?

Јарац одговори:

– *Ја сам јарац живодерац,
жив клан – недоклан,
жив сољен – недосољен,
жив печен – недопечен,
зуби су ми као колац,
прегришћу те као конац!*

На то му јеж рече:

– *Ја сам јеж,*

*свему селу кнез;
савићу се у трубицу,
убошћу те у губицу!
А мој ти јарац бјежи!*

Одабране народне приповетке,
приредио Милорад Панић-Суреп,
Нолит, Београд 1956.

Лониид Афремов

Критика

Пише: Сања Живковић

ВОДИЧ КРОЗ ЉУБАВНУ ИСТОРИЈУ БЕОГРАДА НЕБОЈША НОВАК СТЕФАНОВИЋ

Књига *Водич кроз љубавну историју Београда* Небојше Стефановића представља књижевно-историјски албум личности и здања, која су обележила град у периоду од 19. до 20. века. На изузетно интересантан начин писац води читаоце кроз београдске улице и отвара врата домова, који су у највећој мери данас претворени у институције од јавног значаја. Такође, може се рећи да се Стефановић служи стилем који попут мреже увлачи у свет дела и нагони његове уживаоце да истражују даље.

Прво од чега треба кренути при критичком осврту на ово дело јесте поигравање аутора са насловом дела, али и појединачних прича. Наиме, када се осврнемо на наслов књиге, можемо рећи да он представља својеврстан лајтмотив, око којег се даље плету појединачне приче. Другим речима, у свакој од њих централно место заузима љубавна веза истакнутих личности, које су део одређеног друштвеног миљеа и прилика, те је неопходно дати најважније карактеристике истих. Тиме се фокус шири и читаоци на неколико страница добију много више од љубавне приче. Ако сагледамо појединачне наслове, долази се до закључка да су сви дати као синтагме или реченице које треба да заголицају

машту и наведу на читање (*Волели су се само кад су били раздвојени, Клопка за меланхоличног кнеза, Желатин од мириса векова, Страст нечисте крви, Путовање љубитеља књига, Између краља и маршала, кад пада киша добоша, Збогом лијепи и страшни жоивоте, Сахрана као замена за венчање...*). Ни у једном од њих се не спомиње име актера прича, што доприноси повећању радозналости и жеље да се проникне у унутрашњи свет дела.

У књизи је дато 37 прича, груписаних у пет целина, које се даље могу поделити на оне које носе временско обележје (I 19. век; II 1900-1914; III 1918-1941; IV после 1945) и последњу која носи наслов *Приче са Дедиња*.

Примећује се да је највећи број актера у првом делу или припадник династије Обреновић или је са њом у некој вези. Тако можемо сазнати у каквом су заиста односу били кнез Милош и кнегиња Љубица и како се спасила казне због убиства; ко је била Ружа Божић, а ко Симка Лаховари; где су се срели кнез Александар Обреновић и Драга Машин; какав је био брак кнеза Михаила и Јулије Хуњади, а какав Милана и Наталије Обреновић. Такође, сазнајемо како је Елодија, жена грофа Чедомиља, написала дело о историји Србије; какав живот је водила феминисткиња и књижевница Јелена Димитријевић, а какав чувени писац Лаза Лазаревић; како је телескоп повратио астронома Милана Недељковића из лудила у живот, а како је настала задужбина Илије Милосављевића Коларца.

Други део, означен као *Године успона*, приказује животе и домове четири личности који су својим идејама и стремљењима „ишли испред свог времена“. У њему упозанјемо прву студенткињу Архитектонског одсека Јелисавету Начић, која је урадила Теразијски шнит 1908. г., имала романсу са Мештровићем, али била и учесник грађанског рата у Албанији. Након ње, следи прича о Геци Кону, издавачу и књижару заслужном за оснивање едиције „Плава птица“, а потом и прича о Бети Вукановић, сликарки,

која је упамћена и као прва жена која је јавно понела панталоне и возила бицикл. На крају овог дела Стефановић пише о Георгу Вајферту, гувернеру и мајстору масонске ложе.

Златним добом аутор је означио треће раздобље, у којем је примат дао људима које су се бавили уметношћу. Са тим у вези приповеда о Биничком, његовом оснивању Музичке педагогије у Србији, написаној музици за прву српску оперу *На уранку*, али и фонтани која се данас налази на месту његове куће. У причи, након тога сазнајемо како је Ита Рина постала Тамара Ђорђевић, али и зашто је снимила само један тонски филм. Такође, следи и разоткривање везе Ђорђа Генчића са Карађорђевићима; упућивање на хуманитарку Мејбл Данлоп и њено оснивање Дечје библиотеке у Нишу; формирање легата Милана Секулића, који је данас под заштитом Града. Стефановић се даље бави пилотом и оснивачем Аеро-клуба, Тадијом Сондермајером, глумицом Марицом Маром Поповић, научником Миллутином Миланковићем, инсустријалцем Владом Илићем, проналазачем Добривојем Божићем, Зорком и Добрицом Генчић, сликаром Пајом Јовановићем, агентом Душком Поповим. Такође, у овом делу испричана је изузетно занимљива прича о Иви Андрићу и Милицы Бабић.

Последњи део ограничен датумом, носи занимљив назив *Гвоздена завеса од свиле*, чиме се алудира на живот људи након Другог светског рата. У њему су дате само три приче, од којих су две посвећене чувеним писцима Бранку Ћопићу и Васку Попи, а једна архитекти Драгославу Радосављевићу. Кроз њих можемо сазнати детаље Ћопићевог односа са супругом, његовог самоубиства, али и како су се упознали Попа и Хаша, коме је посвећена једна од најлепших љубавних песама *Очију твојих да није* и зашто је посадила јелку крај његовог гроба.

У *Причама са Дедиња* сазнајемо у каквом су односу били ратна секретарица Даворјанка Пауновић и Јосип Броз Тито; шта је мучило кнеза Павла Карађорђевића; како је вила

„атентата“ у Драјзеровој улици постала Музеј савремене уметности и зашто је легат Петра Лубарде дуго после његове смрти био затворен за посетиоце.

Стил којим се Стефановић служи варира између књижевног и научног, што доприноси његовој доступности и допадљивости ширем кругу читалаца. У њему нема сувишних детаља ни расплињавања, те се чини да је аутор хирушки прецизно одредио шта може и треба да одбаци, а шта да споји да би прича била инересантна.

Из свега наведеног можемо закључити да је *Водич кроз љубавну историју Београда* дело које наводи читаоца да обиђе сва описана места и да захваљујући њему осети дух оних који су ту обитавали. У њему се јасно потцртава да Београд обилује зградама које чувају историју и која се након читања ове књиге морају гледати другим очима. Она је истовремено позив читаоцима да боље упознају престоницу, али и позив другим ауторима да се осврну, прошетају кроз свој град, лате се пера и учине исто што и Стефановић.

Марко Мурат – *Дах дубровачког пролећа*

Прва књига

БЕСКОНАЧНОСТ НА ДОХВАТ | ЗВЕЗДАНА КРСТИЋ

Српска књига М, Рума, 2017.

*(Део из рецензије БЕСКОНАЧНОСТ НА ДОХВАТ
Илијане Илић)*

Вероватно је истина да је све до сада већ написано, али та неутољива потреба за писањем поново изнова из наше перспективе, обојено нашим емоцијама и властитим искуствима ипак је непресушни извор живота. Звездана Крстић својом збирком *Бескочначност на дохват* неустрашиво нас води на путовање кроз њену визуру и несвакидашњу сензитивност.

Песме одишу дубином, мада се на моменте губи ширина хоризонта. Универзална тематика обојена поатесиним жељама, сновима, сазнањима и фикцијама.

Попут уља и воде неизменице се мешају нежност сна и јава која мучки зна да боли. Звезданин Лимбо пластично нам описује стање бића које покушава да воли, али то често није нимало једноставно. Нижу се песме изузетне емотивне енергије: *Сећање, Ани, Пећина и змај, Ерата и Ерос, Руб, (Не)мир, Да могу...* Свака од наведених песама носи интимни код универзалног животног записа. Ишчитавајући Звезданину поезију, наша сам на стихове које су ми вратили веру у искреност и оригиналност.

Жеља се лиња, проклетиња, или Родиш се опет у сузним каналима и милујеш ми образе.

*(Део из рецензије ЉУБАВ НА ДОХВАТ
Анђелка Заблаћанског)*

Врло често је грех према песни сврставати је у збирку с другима, јер је она свака дело за себе. С песмама Звездане Крстић сабраних у ову књигу то није случај. Иако је свака, од најкраће до најдуже, засебне поетске и уметничке вредности, пажљивим ишчитавањем долази се до закључка да су овако сабране тек целина. Хроника љубави без година уденуте у сећање лирског субјекта. Књига песама *Бесконачност на дохват* и почиње песмом *Сећања*. Песникиња Крстић нас у ниску песама уводи стиховима *Затварам очи/Уздах се оте/Привиђења чежњива/* као да нам поручује да се њене песме не могу читати, већ ишчитавати и доживети затворених очију и отвореног срца. И тачно је тако – сваки стих је набрекао осећањима. Некада тананим, некада опорим. Једном пуни страсти која опија, други пут страсти која убија (*Умри кујо, у миру почивај,/ако ти бар имало значим! – песма Елегија прошлости*).

Пишући о љубави задојеној жудњом, храњеној страстима која у похоти жеђује, песникиња се упита да ли су та стања душе и тела уопште љубав, јер:

*Скаменило се срце,
убило га сазнање
да није никад спознало
чистоту праве љубави.
Нити је волело,
нити су га волели
(Варалице)*

Но, већ у песни За вечност лирски субјекат је за љубав спреман и да хиљадама година чека и умре верујући баш у истинску љубав.

АНИ

Умрла си Ани
Не вилени тим стиховима
Том побаченом децом
Наших жеља

Не видим те Ани
Не гледај ме тим празним очима
Тамнијим од саме јаруге пакла
Изгубио сам моћ да их волим

Не, Ани не желим додире твоје опет
Убио сам те дериште, нестани
Не мами ме тако заносна и зрела
Пороку мој давно остављени

Нестани Ани
Нестани
И престани
Престани да ме волиш!

ULTIMA BELLUM PRO AMARE

(Последња битка за љубав)

Опозови...
свако слово,
из умилних твојих речи!

Опозови...
сваки титрај из додира
твојих нежних...

Опозови,
ватру са усана ,
заврела ми крв још кључа!

Опозови...
Срца дамар...
У бездану сам неком мрачном,
нећу га чути када ме позове!

Опозови...
Мисли и хтења чулна...
Под присмотром су!

Опозови...
Губимо!
Капитулирали смо!
Непријатељ је добио битку!

Опозови...
Љубави снаге...
док не скупим
храбрости војске!

Опозови...
Покорише нас на препад!
Спремам им рат невиђен,
страшан...
биће жртава и плача...

Опозови за сада све...
Чекај мој сигнал за напад!

(Делови рецензија и песме преузети су, по избору уредника *Суштине поетике*, из књиге *БЕСКОНАЧНОСТ НА ДОХВАТ* Звездане Крстић)

Књижевна студија

Пише: проф. др Слађана Миленковић

ФАНТАСТИКА И ЧУДЕСНО У БАЈКАМА

Досадашња књижевно-историјска истраживања код нас поклањала су врло мало пажње проблему фантастике у српској литерарној традицији. У последњих четрдесетак година теоријска мисао о фантастичкој књижевности доживела је у свету интензиван развој. Књижевна фантастика може да егзистира у било ком наративном жанру: роману, епском песништву, драмском стваралаштву, народним причама и бајкама. Још у античко време Платон раздваја *mimesis* и *phantastike* као две различите уметничке праксе и естетске концепције. Стога је сасвим оправдано промишљање књижевне фантастике као феномена који у традицији литерарног стваралаштва егзистира од самих почетака па све до данас. Фантастична прича је разнолика, увек нова и ослобођена значења које се раније стиче о њој.

Од године 1865, славне због објављивања *Алисе у земљи чуда*, па до данас, једна од манифестација слободног и романтичног духа у литератури била је форма позната као фантастична прича (фантазија). Премало се пажње посвећивало универзалности фантастичне приче. Била она нонсенсна, филозофска или духовна она се обраћа некрутореалистичком духу без обзира у којој земљи постојао. Заиста је универзална јер фантастична прича барата

елементима који су заједнички целом човечанству, крајњим жељама које нису ограничене ни расом, ни погледом на свет, ни бојом, бави се слабошћу и величином људи, њиховим надама и страховима и чежњама, вечним проблемом борбе између добра и зла. Реализам у уобичајеном смислу те речи, саздан је од елемената који се мењају од времена до времена, од земље до земље. Стварност фантастичног је непроменљива и универзална стварност која досеже своју властиту димензију.

Одатле следи да први захтев фантастичне приче мора бити уверљивост. Унутар неверодостојности мора се налазити веродостојност, унутар ирационалности рационалност, унутар сна збиља. Стога да би уопште била прихватљива фантастична прича мора бити плод високог реда имагинације, слободна, а ипак под контролом природе света што га сама ствара. Њене су вредности у имагинацији, у саосећању и разумевању, у визији и вери, у стимулисању и инспирацији. Друга урођена карактеристика фантастичне приче је оригиналност. Постоји само једна прича о Пепељуги, само једна прича о Аждаји и царевом сину. Покушаји имитације су бледи и плитки када се упореде са оригиналом. То је неизбежно јер да буде успешна, фантастична прича мора бити емоционално уверљива, мора бити искрена; да би била искрена мора бити израз индивидуалног духа и темперамента. Потребно је највеће знање, мудрост и интуиција, да би се написала прихватљива фантастична прича јер, мада је њена тематика изграђена око фундаменталних истина, њени јунаци су често са другог краја неког света, време какво је у стварности не постоји, а ипак приче морају бити логичне, догађаји се морају одвијати нормално, заплет мора бити до климакса, расплет мора бити разуман. Фантастика за децу настаје као последица специфичног односа деце према свету реалности. Она не анализира свет на један директан начин, али показује да је тим светом незадовољна. На један скоро интуитиван начин

дете осећа сву несавршеност овога света у коме се његове жеље не могу испунити, због чега се тражи спас у неком другом који је ослобођен свих недостатака које ову реалност чине неприхватљивом. Дечја машта није деструктивна него стваралачка. Она је слободна игра која нас изненада пребацује у један свет <кобајаги> у коме су могуће најразличитије и најнеобичније трансформације.

Значајно место у истраживању фантастике припада Зорану Мишићу и едицији „Орфеј“ коју је он покренуо у контексту оживљавања рецепцијско-критичког интересовања за фантастику и објављивао током шездесетих година двадесетог века. Тако су на нашем језику објављена класична дела светске фантастике (Џ. Свифта, Хоторна, Поа, Гогоља, Новалиса и других писаца), антологијски прегледи француске (чији је састављач Мишић), руске и пољске фантастике уз исцрпне предговоре.

„Читајући Андерсенове бајке или приче Иване Брлић - Мажуранић дете учи разликовати причу од стварности и потребно је да то дете одрасте, да постане човек, па да схвати како је фантастика дечје приче симпатични патуљак пред монструозном фантастичношћу стварности“ (Цвитан 1970. 145). Фантастика књижевности за децу полази од претпоставке да се дете већ суочило са „монструозном фантастичношћу стварности“ и да се код њега јавља жеља за њено превазилажење. Та фантастика има своје посебне изворе и смисао који се врло често не поклапа са фантастиком других песничких форми.

Код нас, па и на страни под фантастиком се са доста неодмерености подразумева све или готово све, што верно не репродукује стварност. „Све што необичношћу свог облика изазива чуђење проглашава се чудесним, све што није природно приказује се као натприродно, свака некомуникативност представља се као вид езотеричне комуникације, у сваком сложенијем начину писања наилази се траг ониричног тајанства. Фантастика се на тај начин

изједначује са херметичном, поетском, алегоријском, па и са сваком другом врстом литературе која не репродукује верно спољашњи изглед ствари“ (Антологија, 1960. 8).

У књижевности за децу поетска и алегоријска проза често се изједначавају са фантастиком углавном због тога што нам сликом или атмосфером дају представу која није идентична са реалношћу. Ипак, фантастична представа је аутономна, док алегоријска мора да значи нешто.

Делотворна снага маште у бајкама

Машта је основно средство за обликовање светова и појмова, а језик за обликовање приче као уметности паралелне животу и сличне животу. За бајку нема границе између стварног и замишљеног света. Време и место у бајци нису одређени. Развој бајке је прожет маштовитошћу, испољене кроз необичне догађаје и ликове. Уметност бајке настаје са маштом.

У бајци је све могуће. Невероватни догађаји се догађају обичним људима. Оно што се догодило не зна се ни када ни где, бајка не зна за границе. Таквим поимањем могућности остваривања снова и жеља, бајка нуди наду да се све може постићи где год и кад год човек живи, само ако довољно јако нешто жели. Најчешће се дететов поглед на свет поклапа са погледом на свет у бајкама, а машта служи да се човек извуче из несигурности, несамопоуздања, неверовања и оствари највећи свој домет оличен у најскривенијим тежњама. Деца верују у фантастику, али то престаје кад одрасту. Маштање је свакако потребно да се изнађу решења за тренутне животне задатке. Уз помоћ маште налази се за мноштво проблема разноликост решења. Пребогат свет маште води у другу супротност, а то је везивање за свет фантазије и сужени оквир од неколико жеља, све због различитих страховања. Маштом се обогаћује живот, спречава се стереотипност. Визија будућности ће се остварити уколико постоји вера у

снагу маште. Дете машта о оним деловима живота који њега тренутно занимају јер не може знати куда треба да иде. Бајка нуди правац, маштајући, подстиче се нада без које је немогуће суочити се са животом.

Чудесност у бајци

Народна бајка не тумачи и не одгонета свет, већ тај свет сугерише и ствара. Бајка свет сматра филозофско-поетски и у томе се битно разликује од митско-историјског схватања света. Зато бајци нису потребна имена јунака. Бајку само иманентна логика њене усмене природе обавезује на основне законитости форме, структуре, имагинације од којих и потичу опште појединости: бројеви, утврђени почеци и завршеци, магијске формуле и магијске радње и друга стајаћа места свих бајки.

Чудесност је доминантна у природи народне бајке. Њена функција налази се у значењима бајке али је природа те чудесности важнија за дух и дубљи приповедачки смисао, за виши ниво сложености и за адекватни израз психолошке природе, односно антрополошке природе света који садржи. Природа чудесности у бајци истоветна је природи лепоте и аналогна њеном облику. Чудесност је у бајци постигнута у склопу бајке у целини, по општем принципу добра и зла, по којем је и подељен свет бајке и по којем су поларизовани њени јунаци. Добро и зло су опште категорије које у два основна правца усмеравају природу чудесности добра и зла и имагинацију, односно мотиве који су одређени овим двама категоријама. Видове добра и зла усмени приповедач изражава имплицитном фантастичном причом о јунаку и његовом необичном животу. Зло, оличено у чудесним и натприродним силама у бајци је надвладано само изузетним имагинативним оличењем добра у исто таквим релацијама чудесности која је само емоционално појачана. Место природе чудесности између потребе за лепотом с једне

стране и односа добра и зла с друге стране, може се представити кроз сваку бајку и показати њену јачину и моћ. Усмена имагинација у бајци хоће да оствари немогуће, хоће сваком да да оно што нема. Како човек по природи оскудева у многим стварима, тако је свет тих ствари сразмеран и аналоган могућностима усмене фантастике.

Фантастика народне бајке нема границе: све је могуће. Бескрајне метаморфозе, преобраћање људских обличја као и обличја биљака и животиња. Наша народна бајка зна за повраћање изгубљеног вида и изгубљеног живота, за претварање воде у вино, за преобраћање жене у краву, птице у девојку и за друге примере чудесности. У поларизованости света бајке на свет двора тј. царски свет и свет народа тј. прости свет, усмени приповедач је увек на страни народа из којег наравно, потиче, па је народу, односно јунаку бајке који је изузетан појединац подарио својства чудесности. Чудесности у бајкама представљају супститут неке изузетне особине којом се јунак бајке издваја из народа, надвладава све препреке и доспева до крајњих граница. У том тренутку у бајци долази до брисања граница између опречних и удаљених светова, савршенства и склада којем бајка од почетка тежи. Зна се закон бајке: закопано благо може узети само одабрани, онај ко први дође до њега, ко га усни, ко га заслужи, као што до царске кћери може dospети само онај ко је први, најбољи, изузетан. У бајци нема понављања. У бајци нема случаја. Пепељугина папуча илуструје овај смисао потпуности света бајке. У познатој причи о Пепељуги није се ни могло случајно десити да њена ципелица одговара нози друге девојке. Начин и дух изузетности могао је да настане само у оној свести савршеној и сјајној као злато.

Литература

- Лакићевић, Драган (1986). *Природа усмене књижевности*, Нови Сад: Братство-јединство.

- Латковић, Видо (1967). *Народна књижевност*, Београд: Научна књига
- Миленковић, Слађана, (2007). *Дете и књига*, Сремска Митровица Висока школа струковних студија за образовање васпитача.
- Мишић, Зоран (1976). *Критика песничког искуства*, Београд.
- Стефановић Караџић, Вук (1986). *Српске народне бајке*, Београд: Рад
- Цвитан, Далибор (1970). *Права и лажна фантастика*, Нови Сад.

Јово Пушкар – *Предео из поља*

Из дневника | Тања Прокопљевић

Прикази прочитаних и драгих књига

О КЊИЗИ ПЕСАМА ПИСМА АФРОДИТИ РАДМИЛА РАДОВАНОВИЋА

У књизи песама *Писма Афродити* љубавни песник Радмило Радовановић, како га слободно можемо назвати, као и велики број пута до сада читаоце оплемењује љубављу. Он је у свим својим збиркама поезије: *Сузе* (1976), *Ово вријеме* (1994), *Тамница шкољке* (1995), *Метаморфоза бића* (1997), *Раскошна тамница* (1998), *Епитафис* (2000), *Морфејски сан* (2001), *Дивинска Микена* (2002), *На обалама Лете* (2003), *Очи бездана* (2004), *Дивље поноћи Вавилона* (2005), *Пребивалиште пепела* (2006), *Дивинска свјетлост* (2007), *Пуста обала, о Тетида* (2009), *Млади Адонис* (2011), *Жал за Еуридиком* (2012), *Писма Афродити* (2014), *Капије Хада* (2015), *Елеусенски сонети* (2016), *Недоречени Орфеј* (2017), љубав узвисио до божанског поистовећујући своје лирске јунаке мање-више са боговима и јунацима античких митова. Таква структура је свакако многима скренула пажње на певање Радмила Радовановића. Његове песме су лирске, углавном писане слободним стихом и лепом ритмиком па ће се сви сложити са тим да читајући сваку збирку песама Радмила Радовановића уживамо у лепом лирском певању.

Писма Афродити је збирка песама врло интимне садржине у којој нас песник упознаје са његовом причом о љубави и њеним лирским јунацима, а та прича је за песника постала узвишена песма матица из које се увек рађају нове песме песника који пева у љубави и о љубави. Песник као да нам стиховима својим поручује, да само богови могу да приуште осећања бескрајне љубави, устрепталости, надахнућа, страсти и чежњивост и да они живе за љубав и

ништа их у томе не може спречити. У песника је љубав узвишена и прејака да нам песмом даје на знање да су му љубавна осећања јединствена и божанска. Песме Радмила Радовановића, не само у књизи песама *Писма Афродити*, већ и у другим његовим збиркама, буде машту читаоцу. Као да казују да свако време има своје богове који поред нас бивају: играју се у љубави, купају се у стиховима и хране се уметношћу, те да је њихов живот на овом свету заправо уметничка белина светлости још невиђена људским оком, а да су само некада у античка времена људи имали право да те богове виде у људском облику и са њима опште па их ми тако запамћене себи и данас призивамо. И један од начина тог призивања је сусрет са поезијом песника Радмила Радовановића.

Све песме у збирци *Писма Афродити* хронолошки иду својим током и међусобно су певезане. Заједно чине потпуну и детаљима изнијансирану причу.

„Задње писмо“ које је у ствари прва песма у збирци *Писма Афродити*, на самом почетку открива целу љубавну причу. Ова песма је заправо лирски интонирано љубавно писмо љубавника жени у коју је заљубљен, али која није са њим: */Опет долазиш у моје усамљене снове/ и читаш моју свакодневну реченицу/ Добро јутро сунце моје, добро јутро свјетлости/ Зато усне стављам на твоју фотографију/ Мисао уносим у твоју душу/ ...У потаји очекујем да ми се јавиш/...*

Сваком наредном песмом у збирци *Писма Афродити* песник призива детаље, гради осећаје, живи у песми са својом љубављу која није поред њега и која је далеко. Љубав овде није метафора, љубав овде јесте љубав.

У песми *Писмо Афродити* лирски јунак почиње да уздиже своју драгану и да је упоређује са богом. Она је већ богиња: */Драга моја богињо лепоте и чулне љубави/ Моја Афродита, моја В... Само једном дођох на твоје острво Китеру/ У твоје Могорјело/...* Она Афродита, Вероника,

богиња је љубави и лепоте. Устрептала је и јака, недокучива и удаљена, „филозоф по вокацији“ којој је у љубави све дозвољено, која је и поред свега вољена, која је била у његовом загрљају, а сада далеко од њега живи на Кипру удата: */Тако бесмртну позвах те да дођеш на мој Олимп/ а ти оде за ружног Хефеста/ коме никада вјерна не бејаше/...* И тако сазнајемо да је он њен бог и зашто је она Афродита, јер попут ове митске богиње она њега својим одласком приморава на љубавне авантуре и на љубав са обичним женама, а он у сваком тренутку, у свакој песми, годинама доказује да је она та којој припада сва његова љубав. Он негује наду да ће се поново спојити са њом, то јасно казује у песми „Писмо Афродити“: */Правим план како да будемо опет заједно/ Твој Хефест узалуд крије невидљиву мрежу/ И пребацује је преко кревета/*

Сазнајемо у песми *Камени кип* од када датира љубав према Вероники. Од када је бог заволео богињу: */Моја стара љубави/ Девојко са острва Кипра/ Девојко из Нероне/ Страсно сам био заљубљен у тебе 1978. године/Ја сиромашан младић Ифид/ Из поштене херцеговачке куће/*. Свака песма, па тако и песма *Камени кип*, има изузетне метафоре и успоредбе. И када нам песник каже како је Ифид, мисли заправо о неконтролисаном љубавној страсти коју има према жени у коју је заљубљен. Може ли се описати боље страст јунака, та неизрецива љубав према вољеној жени боље, него успоредити га са митским Ифидом, љубавником младим који је у смрт коракнуо и то због прејаким осећаја у љубави, што није са женом коју воли. Та снажна осећања није ни желео да превазиђе, а питање је да ли би то уопште и могао.

У свакој песми песник даје својој љубави тајне поруке и знакове. У песми *Потражи ме* каже јој: */Потражи ме у Мркоме Граду/ ...Појави се са звиждуком/ ...Сјети ме се и застани/...* Далеко од Кипра, како песник каже: „У Мркоме Граду“, заправо Мркоњић Граду, песник нам показује колико му је вољени град постао сив јер је у њему без своје вољене.

Песник прави два Олимпа: Кипар и Мркоњић Град. Градови тако постају читаоцу значајни и велики. Ова два града просто су прослављена стиховима песниковим.

Много пута песник своју драгану види и другачије. На пример у песми *Сиријусов сјај*, он јој каже: /Ти си моја богиња благодети/ Ти си моја богиња јесени/ Опора/ Ти пратиш богињу Ејерену/ богињу мира/ као звезда која силази с неба/. Тада се читаоцу чини да ће се у наредној некој песми Вероника ипак појавити и бити са својим богом љубави у љубави и загрљају. То су песме наде за читаоца колико и за песника. Ипак, све остаје исто као што је то исказано у песми *Цвијет сломљени стиховима: /Све ове пјесме радости/ У којима стојиш као на Олимпу/ Пренио сам у тугу и страсни зов/.*

Може нам се учинити читајући песме из збирке, да песник уздиже љубав изнад и саме песме. Песнику Олимп припада, у читаочевој свести он је бог, али до Олимпа песник није стигао помоћу божанске песме, већ љубави коју носи у себи, коју осећа према драгани, али која се временом неостварена ломи и претвара у „цвет скамењени“. Песнику тада ни његово божанство које је стекао није довољно за срећу, већ му је довољно само њено присуство јер је увек своје драгане жељан. Како да се разуме та чежња и жеља једног тела за другим, а да се не помисли само на страст самог тела, која није за песму, није ни за стих, али су у овом случају емоције толико снажне и моћне, да постају достојне вечних стихова које само боголики јунак може да сатка у узвишену песму.

Несумњиво је да ће овај песник увек стварати стихове о љубави, док му љубав остане верна својој драгани, а љубав права никада не умире, то је идеал вечни, вечна страст оних ретко дарованих. И то је још један разлог да поменемо генијалност успоредбе лирских јунака са боговима јер као и љубав права уз Радмила Радовановића, ни митови о античким боговима никада не умиру и немају заборав. А да не

говоримо само какав је то диван начин да се песмом љубав задржи крај себе, да се са њом дише истовремено, да се додирује и да се живи и када је живот љубавника заправо одвојен. Књижевност ствара те могућности, не само за самог аутора јунака, већ и за читаоце. А Радмилови јунаци су толико живи да просто излазе из саме књиге упознајући нас у сваком сегменту са осећајима у љубави који би без ових Радмилових стихова остали непознаница многим људима.

Књига завршава стихом из песме *Твоје су очи затворене: / ..Моја химна те више не може оживети/ Ти си Еуридика/ Коју не могу видети више/*. Осврћући се на ове стихове ми запажамо различитост лирског јунака у односима и осећањима према вољеној жени, а та различитост се може десити и у љубави у којој су љубавници један поред другог. Претварање ње, Афродите у Еуридику, доказје љубав, али која прелази у други облик. И песник зна да ни смрт вољене жене неће зауставити љубав, чак и када нестане те страсти коју толико описује. Тако љубав пружа и нову инспирацију песнику. То осећају и читаоци који одмах почињу да у рукама прижељкују наредну књигу Радмила Радовановића, како би се дружили са љубављу која је неисцрпна и како би били у друштву богова. И несумњиво је да ће се нове књиге о љубави рађати све док је овог песника, а људи ће их прижељкивати па и онда, ако завладају још мизернија и оскуднија осећања у људима, него што су то у ово данашње време.

Написано 01. 11. 2017. у Земуну

ПИШИТЕ ЗА СУШТИНУ ПОЕТИКЕ

---

1. Своје радове шаљите у једном ворд документу писане ћирилицом или српском латиницом са словним знацима ђ, ж, ч, ћ, ш. У противном радови неће бити узети у разматрање.
2. Мејл за ваше радове sustinapoetike@hotmail.com
3. У тексту обавезно ставите своје име, годину рођења, своју мејл адресу, а пожељне су краћа биографија написана у трећем лицу и фотографија.
4. Документ означите својим именом и формом текста који шаљете (песме, прича, афоризми, есеј...)
5. Прозне радове слати у формату до 12 000 карактера, величина фонта 12 и проред 1
6. Сви радови који стигну до средине непарног месеца у години, ући ће у избор за објављивање у наредном двоброју.
7. По правилнику Суштине поетике плаћање хонорара није предвиђено

Главни уредник
Анђелко Заблаћански

Садржај

Реч уредника.....	5
У ретровизору Бранка Тарбук.....	6
(Р)ЕВОЛУЦИЈА ПЕСНИЧКИХ СЛИКА	6
Осврт Милијан Деспотовић	12
ПЕРФОРМАНС ОДБАЦИВАЊА ТУЂЕСТВА	12
О АУТОРУ ОСВРТА.....	15
Приказ Ранко Павловић	17
ЉУБАВ ПОД СЛАПОМ СВЈЕТЛОСТИ	17
Четири песме Небојша Станојковић.....	21
БЕШЕ РЕЧ.....	21
СЕНКЕ.....	21
ИСТИНА	22
САН	23
Две песме Светлана Митић	24
ЧЕТИРИ ГОДИШЊА ДОБА	24
ПЕСМА ЗА АЛЕКСУ	25
Три песме Кристина Павловић Рајић.....	27
СТРАСТ И СМРТ	27
ВИДАРИЦА	27
ЈАРОВ РУНДОВ	28
Пет песама Љиљана Вујић Томљановић.....	29
НЕМОГУЋА БАЈКА	29
А ВЕЛЕ ДА ЈЕ УМРЛА.....	30
ВИСИНСКИ СНОВИ.....	30
ПОЕЗИЈА СЕ ПИШЕ САМА.....	31
ОБЛИКОВАЊЕ СЈЕНКИ.....	32
О ПЕСНИКИЊИ.....	33
Последње путовање Дијана Тошић.....	34
Путописна репортажа Петар Рајин Васић.....	36
СКОК ПРЕКО БАРЕ.....	36
Оглед о ћирилици Аћим Тодоровић	42
ЋИРИЛИЦА У СРПСКОМ НАРОДУ КАО БИБЛИЈА У ХРИШЋАНСТВУ	42
О ПИСЦУ ОГЛЕДА.....	46
Госпа са језера Сенада Мешковић	47
Слутња Сенка Војиновић.....	51

Поезија нашег доба	65
Тодор Бјелкић БАЛАДА О ЈАБЛАНУ.....	65
Иван Гаћина ХАРМОНИЈА СРЦА.....	66
Душан Стојковић ТУЖНО СУНЦЕ	66
Милица Тасић КРВАВА ПРАЗНИНА.....	67
Момир Миодраг УСНУЛИ ТРАГОВИ	68
Ивана Конатар БУДИМ СЕ СРЕЋНА.....	69
Ту поред нас Јованка Стојчиновић Николић	70
ОЗБИЉНЕ СТВАРИ	70
ТРКА.....	70
ПОСТАВЉАЊЕ ЦИЉА.....	71
ПОДИЗАЊЕ СВЈЕТЛОСТИ.....	72
ПРЕОБРАЖАЈ	73
О ПЕСНИКИЊИ.....	73
Песник из расејања Александар Стевановић	75
САМО ТИ.....	75
НЕ ГУРАЈ МЕ У РЕКУ	76
ПОСЛЕ ГОДИНА СВИХ.....	76
О ПЕСНИКУ	77
Млади пишу Кристина Сузић	78
МИСаО	78
МИ	78
ПАХУЉА.....	79
ПАТЊА.....	80
О ПЕСНИКИЊИ.....	80
Есеј Душица Чукић	81
РУЋИН - "СУВИШНИ ЈУНАК" ЈЕДНОГ ДОБА.....	81
О АУТОРКИ ЕСЕЈА.....	87
Трагом писаца Милена Ћировић	88
НА ТРОМЕЂИ ВЕЉКО ПЕТРОВИЋ.....	88
Да не заборавимо	94
ЈАРАЦ ЖИВОДЕРАЦ	94
Критика Сања Живковић	97
ВОДИЧ КРОЗ ЉУБАВНУ ИСТОРИЈУ БЕОГРАДА	97
НЕБОЈША НОВАК СТЕФАНОВИЋ	97
Прва књига	101
БЕСКОНАЧНОСТ НА ДОХВАТ ЗВЕЗДАНА КРСТИЋ.....	101
АНИ	103
ULTIMA BELLUM PRO AMARE.....	103
Књижевна студија Слађана Миленковић	105
Из дневника Тања Прокопљевић	112

О КЊИЗИ ПЕСАМА ПИСМА АФРОДИТИ.....	112
РАДМИЛА РАДОВАНОВИЋА	112
ПИШИТЕ ЗА СУШТИНУ ПОЕТИКЕ	117

www.knjizevnicasopis.com

sustinapoetike@hotmail.com

Народна библиотека Србије
ISSN 2334-9417
COBISS.SR-ID 204386828

Излази двомесечно
Фебруар/март 2018.
Глушци